

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΛΖ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 — ΤΗΛ. 27.689 | 15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1960 | ΑΡΙΘ. 2

Η ΕΝΟΡΙΑ

Συχνάκις ύπεστηρίξαμεν, απαντώντες πρὸς διαφόρους μεμφιμοίρους επικριτάς—καλοπίστους καὶ μὴ— τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν πραγμάτων, ὅτι ἔχουσιν ἄδικον.

Καθ' ὅσον προσεκτικωτέρα παρακολούθησις αὐτῶν πείθει, ὅτι συνεχῶς ἀνιοῦσα ἀποβαίνει ἡ ζωὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, ἥτις, «ὡς λαμπρὸς ποταμὸς ὕδατος ζωῆς, ἐκπορευόμενος ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀρνίου», ῥέει καὶ πλατύνεται ἀενάως.

*

Ἀληθῶς εἶναι καὶ «τυφλοῖς δῆλον», ὅτι, εἰς τὴν χαλκίνην αὐτὴν τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος περιόδου, ἡ Ἐκκλησία μας, ὄχι μόνον παιδονομεῖ καὶ κουροτροφεῖ τὰ τέκνα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, διὰ τῶν ὁλοῦν πληθυνμένων καὶ βελτιωμένων Κατηχητικῶν τῆς σχολείων, ἐντρέφουσα εἰς τὰς ἀπαλὰς τῶν ψυχᾶς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου συνεχῶς προάγει. Καὶ —ἐντελῶς ἀτύφως καὶ ἀθορύβως— ἐπιτελεῖ ἔργα εὐποιίας ἐξαιρέτα. Καὶ ταῦτα, μὲ τὸν ὄβολόν τῆς χήρας· διότι οὐδὲν σχεδὸν ὑπελείφθη εἰς αὐτὴν ἐκ τῆς διαπραγείσης μεγίστης παρουσίας τῆς.

*

Τί δὲ νὰ εἴπωμεν, διὰ τὰ εὐγενῆ καὶ καταστόλιστα ἀπὸ αἱματοχρώμους πολυτίμους λίθους Ἐθνόσημά τῆς; Ὅχι μόνον δὲν ἀπόκεινται ταῦτα σκωριῶντα καὶ ἀλαμπῆ. Ἀλλ' ἀναστειλωθέντα εἰς νέους σεμνοὺς καὶ καλλινίκους ἀγῶνας καὶ εἰς νέας τρισαγίας θυσίας, λάμπουν καὶ ἀπαστρέπτουν. Συγκινούντα τὴν συνείδησιν τοῦ Ἔθνους· καὶ κατευθύνοντα αὐτὸ εἰς ἡρωϊκὰς πράξεις, εἰς θαμβωτικὰς ἐνεργείας καὶ εἰς τὴν ἐκουσίαν

πειθαρχίαν πρὸς τοὺς πανιέρους θεσμοὺς τῆς Οἰκογενείας καὶ τῆς Πολιτείας.

*

Καὶ γράφομεν ταῦτα, ἐνθουσιῶντες, διὰ τὸν ἐγκριθέντα ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου «Καταστατικὸν ὄργανισμὸν τῆς ἐν τῇ Ἐνορίᾳ Ἐκκλησιαστικῆς δράσεως». Ὁ ὄργανισμὸς οὗτος κατηρτίσθη ὑπὸ ἐπιτροπῆς, ὁρισθείσης πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῆς σεπτῆς ἡμῶν Ἱεραρχίας. Ἐκτυπωθεὶς δὲ προσφάτως ὑπὸ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ἀπεστάλη πρὸς τοῦ Σεβ. Ἱεράρχας, «ὅπως τεθῆ εἰς ἐφαρμογὴν, πρὸς προαγωγήν καὶ ἀξιοποίησιν τοῦ παρ' ἐκάστη Ἐνορίᾳ Ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου».

*

Ἀκραιφνῶς καὶ ἀμυγῶς Δημοκρατικὸν ὑπῆρξεν ἐκπαλαί τὸ πνεῦμα τῆς διοικήσεως τῆς Ἑλληνορθόδοξου Ἐκκλησίας μας. Καὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς συστάσεώς τῆς, δὲν ἐνεπνεύσθη ἡ ἀρχέγονος ὀργάνωσις καὶ σύνταξις τῆς, οὔτε ἀπὸ τὴν Αὐτοκρατορικὴν Ρώμην, οὔτε ἀπὸ τὴν Λευϊτικὴν Ἱερουσαλήμ. Βαθυτάτη δὲ ἦτο ἡ ἐπίγνωσις τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας μας, ὅτι ὁ θεῖος ἰδρυτής τῆς ὑπῆρξεν ἡ διαμαρτύρησις ἐναντίον τῶν δύο αὐτῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ κοινοῦ τὸν ἔσταύρωσαν.

*

Διὰ τοῦτο, ἡ πρεσβυγενῆς Ἐκκλησία μας ἐβαπτίσθη ὁλόσωμος εἰς τὸν Ἰορδάνην τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ διεμόρφωσε τὸν Διοικητικὸν τῆς ὄργανισμὸν, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ ἀρχαίου Ἀστεως. Καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Δήμου ἔγινεν οἰονεὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν. Καὶ οὔτε Πάπαν ἔσχε ποτὲ ἡ Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία. Οὔτε καὶ ἀνεγνώ-

ΕΟΡΤΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Β'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ

Πάπας και Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας και πάσης Ἀφρικῆς

ΘΕΟΚΛΗΤΩ

Τῷ Μακαριώτατῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν και πάσης Ἑλλάδος, ἀδελφῷ ἐν Χριστῷ ἀγαπητῷ, ἀσπασμὸν ἐν Θεῷ Τεχθέντι.

«Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ και ἐπὶ γῆς Εἰρήνῃ».

Εἴη εὐλογητὸν τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου τοῦ ἐν Οὐρανοῖς Πατρὸς ἡμῶν, ὅτι ἤξιωσε ἡμᾶς εἶσθαι και ἀδελφὸν ἐνώπιον τοῦ λίκου τοῦ Ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ Αὐτοῦ και τὴν Γέννησιν Αὐτοῦ ἐκ τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας προσκονῆσαι και πεπληρωμένη τῇ καρδίᾳ ἐκ χαρᾶς και παραμυθίας δοξολογῆσαι τὸν ἐν Φάτνῃ ἀνακλιθέντα Σωτῆρα ἡμῶν Χριστόν.

Οὐδ' αἱ πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης, οὐτ' αἱ καταπληκτικαὶ πρόσφατοι ἀνακαλύψεις, αἱ καταπλήσσοσαι τοὺς δόλῃν πίστιν ἔχοντας, προήγαγον κατ' ἐλάχιστον τὴν εὐημερίαν τοῦ πλάσματος τοῦ Θεοῦ, ἀντιθέτως ἠδῆσαν τὸ φόβον και τὸν τρόμον και τὴν γαλήνην ἐξεμηδένισαν, ἢ δ' ἔννομος τοῦ κόσμου τούτου τάξις και ἀσφάλεια και εἰρήνη εἴπερ ποτε και ἄλλοτε δοκιμάζονται.

ῤῥισεν ἄλλον Κυρίαρχον και ἄλλην Κεφαλήν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀψηλάφητον και ἀόρατον θεῖον θεμελιωτῆ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Πίστεως...

*

Ἡ συνέχισις τῆς ἱερᾶς και δημοκρατικῆς αὐτῆς Παραδόσεως εἶναι, και πρέπει ν' ἀπομείνη, ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μας Διοικήσεως. Καὶ ὄργανον κύριον πρὸς τοῦτο, πρέπει ν' ἀποβῆ, ἀναμφισβητήτως, ἡ Ἐνορία, ἡ ὁποία σήμερον ἀγνοεῖται σχεδὸν παντελῶς.

Και ὅμως ἡ Ἐνορία εἶναι τὸ βασικὸν και τὸ πρωταρχικὸν κῦτταρον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν Ὄργανισμοῦ. Καὶ τὸ κῦτταρον αὐτὸ πρέπει νὰ ὀγιαίνει ἀπολύτως και κατὰ πάντα. Καὶ ἐπὶ τὴν πεφωτισμένην καθοδήγησιν τοῦ Ἱερέως ν' ἀποτελέσῃ, τὸσον εἰς τὰς πόλεις ὅσον και εἰς τὴν ὑπαιθρὸν μας, τὸ ἄμεσον και τὸ κύριον ὄργανον τοῦ ἠθικοῦ ἐπανεξοπλισμοῦ τοῦ λαοῦ μας.

Διότι εἶναι ἀπολύτως βέβαιον, ὅτι μετ' Ἐνορίας ζωντανάς, οὔτε προσηλυτιστὰς ἐπι-

πρὸς τὸ ἐν Βηθλεὲμ Σπήλαιον αἰεὶ ἀτενίζοντες, ὡς πρὸς τὸν μοναδικὸν τόπον χαρᾶς και γλυκασμοῦ και εἰρήνης και παραμυθίας ἀπὸ πάσης ἀντιξοότητος και διαβολῆς τοῦ φόβου, κρατυνόμεθα τῇ πίστι και ἰσχυροὶ γινόμεθα διὰ τὴν θεία συγκαταβάσει λύτρωσιν ἡμῶν, παρὰ τοῦ ἐν Φάτνῃ ἀνακλιθέντος Ἀνθρωποῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μετὰ τῶν Ἀγγέλων συνάδοντες τὸ «Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ και ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ», ἀγαλλόμεθα και ἀδελφὸν και σήμερον, και ἀπευθύνοντες τῇ Ὑμετέρῳ Θεοφρονήτῳ και λίαν ἀγαπητῇ Ἡμῶν Μακαριότητι και τῇ περὶ Αὐτὴν Χορεία τῶν Ἁγίων Ἀρχιερέων τὸν ἐν Χριστῷ ἐγκάρδιον ἀσπασμὸν, εὐχόμεθα ἐκ μέσης καρδίας πάσαν παρὰ τοῦ ἐν Σπηλαίῳ Τεχθέντος Ἀνθρωποῦ ἡμῶν χαρὰν και διατελοῦμεν.

† Ὁ Ἀλεξανδρείας Χριστοφόρος
ἐν Χριστῷ Ἀδελφός

Ἐν Ἀλεξανδρεία
Χριστούγεννα 1959.

Γ'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν και πάσης Ἑλλάδος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀγαπητὲ ἀδελφε καὶ συλλειτουργε τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Θεόκλητε, τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα ἀδελ-

τυχῶς δρωῶντας — ἀπὸ τοὺς ὁποίους κατεπλημύρησε προσφάτως ἡ χώρα — θὰ ἔχωμεν. Καὶ ὡς «χνοῦς ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς» θὰ ἐκτριβοῦν, και τοῦ ὕλισμοῦ ἢ λοιμικῆ και τῶν διαφόρων ἰδεολήπτων τοῦ «Μελλοντισμοῦ» τὰ πυρετικὰ παραληρήματα.

*

Ἄς γίνῃ κοινὴ συνείδησις, ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἰς τοὺς ἡρωϊκούς της ἀγῶνας, ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξον πίστιν της ἠντλησε τὴν δύναμιν, τὴν καρτερίαν και τοὺς ἁγίους της ἐνθουσιασμούς. Καὶ ἀκόμη, ὅτι ὁ στενόνυχος, καθυστερημένος και ἀντίθεος Κομμουνισμὸς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ῥιζώσῃ ποτε μέσα εἰς ψυχὰς Χριστιανικάς.

Και ἄς θελήσῃ — ἐπὶ τέλος — ἡ Πολιτεία νὰ ἐξεύρη και τρόπον και πόρους, διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἐφημεριακὸν μας κλῆρον, παρέχουσα εἰς αὐτὸν τὰ στοιχειώδη μέσα διὰ τὴν συντήρησίν του. Παραγωγικὰ τέρρα δαπάνη ἀπὸ αὐτὴν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ.

ΘΕΟΔΟΣ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

φικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι, ὑπερήδιστα προσαγορευόμεν.

Ἡδέως πάνυ κομισάμενοι τὰ τίμια ἐόρτια Γράμματα τῆς Ὑμετέρας Γερασμίας καὶ περισπουδάστου ἡμῖν Μακαριότητος, πόθῳ ἀδελφικῶ σπεύδομεν ἐκφράσαι Αὐτῇ θερμὰς εὐχαριστίας, ἐπὶ ταῖς διαβιβαζομέναις προσρήσεσι καὶ εὐχαίς.

Ὅντως ἡ συνέχουσα τὸν κόσμον ἀπὸ ἐτῶν ἀγωνία διὰ τὰς στερήσεις τοῦ παρόντος καὶ διὰ τοὺς φόβους τοῦ μέλλοντος ἐντείνεται καὶ ἀκόλυτον φέρεται πρὸς πᾶσαν διεθνῶσιν τὸ πνεῦμα τῆς ἀνατροπῆς.

Πλὴν ἀπὸ τῶν ὁρέων Σιών καὶ τοῦ οἴκου τοῦ Εὐφραθᾶ παρήγορος ἀκούεται ἡ φωνὴ καὶ πάλιν, ὅτι ὁ τῆς «μεγάλης βουλῆς ἄγγελος», ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατερχόμενος ἐν Βηθλεὲμ γεννᾶται, ἵνα ἐλευθερώσῃ ἐκ τῆς κατάρας τοῦ ἐχθροῦ.

Περιδεῆς ἡ ἀνθρωπότης ἐν ἐδλαβείᾳ πρὸ τοῦ θείου λίκνου προσέρχεται, τὴν εἰρήνην ἱκετεύουσα καὶ τὰς ἐκ τῶν πόνων στερήσεις πρὸς στιγμὴν λησιμονοῦσα, ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς τὸν τῶν οὐρανόων ἀγγέλων ὕμνον ἐνωτίζεται.

Σικριτᾶ ἐκ τῆς χαρᾶς καὶ ἐλπιδοφόρον πανήγυριν συγκροτοῦσα αἰνεῖ καὶ δοξάζει τὸν τοῦ παντός Δημιουργόν, ὅτι ἐπεσκέφατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ.

Τῆς παγκοίνου ταύτης χαρᾶς κοινωνοὶ καὶ ἡμεῖς ἄσμενοι ἤκομεν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς Ἀρχιερέων, τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ εἰς νοερὰν ἀντεπίσκεψιν τῆς λῆαν ἡμῖν πεφιλημένης Μακαριότητος, ἀδελφικῶς δὲ αὐτὴν περιπτυσσόμενοι, δεόμεθα τοῦ τεχθέντος Σωτήρος ἡμῶν περιέπειν Αὐτὴν ἐν ὑγείᾳ ἀμεταπτώτῳ ἐπὶ ἔτη πάμπολλα, δωρησασθαι δὲ Αὐτῇ τε, τῇ ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος, τοῖς σεβασμίσι Αὐτῆς Ἱεράρχαις, τῷ εὐσεβεῖ Ἑλληνικῷ λαῷ, ἠόλογγημένον τὸν ἐπανατέλλοντα νέον ἐνιαυτόν, εἰρημικόν δ' ἅμα καὶ πλοῦσιον ἐν ἀγαθοῖς.

Καὶ αὖθις κατασπαζόμενοι Ὑμᾶς ἐν Χριστῷ τεχθέντι.

Διατελοῦμεν μετὰ πολλῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης.

† Ὁ Ἀντιοχείας Θεοδόσιος

Ἐν Δαμασκῷ τῇ 26ῃ Δεκεμβρίου 1959.

Δ'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΡΩΣΙΑΣ

Μακαριώτατον

Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος

Κύριον ΘΕΟΚΛΗΤΟΝ

Ἀθῆναις

Μακαριώτατε,

ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,

Ἐν τῇ ἐνότῃ τῆς πίστεως καὶ τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἀγάπης χαιρετίζω τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα ἐπὶ τῇ μεγάλῃ ἐορτῇ τῆς Γεννήσεως Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ δοξάζων μεθ' Ὑμῶν τὸν γεννηθέντα Σωτῆρα τοῦ κόσμου, παρακαλῶ Αὐτόν, ὅπως ἀναγῶν τὴν ζωὴν καὶ τὰς δυνάμεις Ὑμῶν μετ' ἀδξούσης ἐπιτυχίας

συνεχίσῃ τὴν διακονίαν Ὑμῶν, εἰς τὴν διάδοσιν τῆς δόξης Αὐτοῦ καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν.

Μετ' ἀδελφικῆς κατὰ Χριστὸν ἀγάπης διατελῶ ἐγκαρδίως ἀφωσιωμένος Σας

† Ὁ Πατριάρχης Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας

Ἀλέξιος

Ἐν Μόσχᾳ, Χριστούγεννα 1959

Ε'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΣΕΡΒΙΑΣ

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, πεφιλημένε καὶ ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀδελφέ καὶ συλλειτουργε τῆς ἡμετέρας Μετριότητος κύριε ΘΕΟΚΛΗΤΕ, ἀδελφικῶς περιπτυσσόμενοι ἐν Κυρίῳ τὴν ὑμετέραν Μακαριότητα, πάνυ ἐγκαρδίως προσαγορευόμεν.

«Ὁ δὲ Θεὸς τῆς ἐλπίδος πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἐν τῷ πιστεῦειν»

(Ρωμ. 15,13)

Ἐλέω Θεοῦ ἰδοὺ καὶ ἐφέτος προῦπαντῶμεν τὴν ἐορτὴν τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὅποιος διὰ τῆς γεννήσεώς Του μᾶς ἐκόμισε τὴν πνευματικὴν χαρὰν καὶ τὴν εἰρήνην τὴν οὐράνιον.

Προσευχόμεθα, ὅπως ὁ Κύριος καὶ Σωτῆρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εὐλογήσῃ ἡμᾶς μετὰ τὴν εἰρήνην Του, τὴν ὁποίαν ἐκόμισεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ τῆς γῆς. Ὅμοίως δεόμεθα, ὅπως πολλαπλασιάσῃ τὴν πνευματικὴν χαρὰν ἡμῶν καὶ τῶν πιστῶν ἡμῶν, ὡς καὶ ὑμῶν καὶ τῶν πιστῶν τῆς καθ' ὑμᾶς Ἀγίας Ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἐπικειμένην ἐορτὴν τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅπως διαφυλάξῃ τὴν εἰρήνην «τοῦ σύμπαντος κόσμου».

Μὲ τοιαύτας σκέψεις καὶ τοιαύτας εὐχὰς σπεύδομεν νὰ ὑποβάλωμεν τὰ συγχαρητήριά μας εἰς τὴν ὑμετέραν Μακαριότητα ἐπὶ τῷ Νέῳ Ἐτεῖ καὶ τῇ ἐορτῇ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ χαιρετήσωμεν ὑμᾶς διὰ τοῦ ἁγίου χαιρετισμοῦ.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΓΕΝΝΗΘΗ!

Προσευχόμενοι εἰς τὸν Χριστὸν τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὑμετέραν ἀγαπητὴν ἡμῖν Ἀγιότητα, τὸν θεοφύλακτον κλῆρον καὶ τὸ φιλόχριστον ποίμνιον ὑμῶν, συνιστῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς τὰς ὑμετέρας ἀγίας προσευχὰς καὶ διατελοῦμεν τῆς ὑμετέρας Μακαριότητος ἀφωσιωμένος.

Ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἀδελφός καὶ συλλειτουργός

† Ὁ Σερβίας Γερμανός.

Χριστούγεννα 1959

Βελιγράδιον.

ΣΤ'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, λῆαν ἡμῖν ἀγαπητὲ καὶ περισπούδαστε ἀδελφέ καὶ συλλειτουργε, Κύριε Θεόκλητε, τὴν Ὑμετέραν περισπούδαστον Μακαριότητα

ΤΟ ΕΝ ΡΟΔΩ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

(19 - 28 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1959)

Μετά τὴν περάτωσιν τῆς λίαν ἐνδιαφερούσης συζητήσεως ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς Ἁγίας Παραδόσεως, ὅτε, ὡς εἶδεν ὁ ἀναγνώστης, ἠκολούθησαν ἐν ἡμερῶν καὶ ἀμοιβαίᾳ σεβασμῶν αἱ ἀπόψεις τῶν δύο πτερύγων τοῦ Προτεσταντισμοῦ—τῶν λίαν φιλελευθέρων καὶ τῶν συντηρητικῶν—κατὰ τὰς ἐπιλοίπους ἡμέρας ἐργάσθησαν, κατὰ τὴν συνήθη μέθοδον ἐργασιῶν καὶ διαδικασιῶν ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς Συνελεύσεσιν, αἱ διάφοροι ὑποεπιτροπαί. Εἰς ταύτας παρεπέμφθησαν ὅλα τὰ θέματα τοῦ Συνεδρίου πρὸς παρασκευὴν τῶν ὑπ' αὐτῶν εἰσηγήσεων ἐνώπιον τῆς ὀλομελείας τοῦ Συνεδρίου. Αἱ ἐργασίαι τῶν ὑποεπιτροπῶν ἐσυνεχίσθησαν ἀπὸ τοῦ Σαββάτου μέχρι τῆς ἐσπέρας τῆς Δευτέρας (22-24 Αὐγ.), ἔλαβον δὲ μέρος εἰς ἐκάστην τούτων καὶ Ὁρθόδοξοι Ἀντιπρόσωποι, κατανεμηθέντες εἰς αὐτὰς κατὰ τὴν εἰδικότητα καὶ πείραν των ἢ καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐπιθυμίαν. Οὕτως ἐν τῇ Α' ὑποεπιτροπῇ παρεπέμφθησαν τὰ οικονομικὰ προβλήματα, ἐν τῇ Β' τὰ ζητήματα τῆς Γ' Γεν. Συνελεύσεως ἐν Δελφῶν τῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῇ Γ' ὑποεπιτροπῇ τὸ θέμα τῆς βάσεως διὰ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὸ Π.Σ.Ε. Ἐν τῇ Δ' ὑποεπιτροπῇ τὰ ζητήματα τῆς συγχωρεύσεως τοῦ Διεθνoῦς Ἱεραποστολικοῦ Συμβουλίου μετὰ τοῦ Π.Σ.Ε. καὶ τὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ ἐν τῇ Ε' ὑποεπιτροπῇ τὰ θέματα τῶν Διεθνῶν Σχέσεων καὶ τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος εἰς τὰς ῥαγδαίως ἐξελισσομένας κοινωνίας. Δὲν δυνάμεθα φυσικῶς τῷ λόγῳ νὰ παρουσιάσωμεν ἐνταῦθα ὅλας

ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπασόμενοι, ὑπερή-
διστα προσαγορεύομεν.

Τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν ἐλθόντος, ὁ Θεός, ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν γῆν τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, ἵνα σάρκα προσλάβῃται ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου πρὸς σωτηρίαν τῆς πεσοῦσης ἀνθρωπότητος. Ὡς βρέφος ἐν Βηθλεὲμ νηπιάζεται καὶ ἐν φάτνῃ ἀλόγων ἀνακλίνεται ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἵνα καταλύσῃ τοῦ διαβόλου τὸ ἔργον καὶ σώσῃ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

Πᾶσα πνοὴ καὶ πᾶσα κτίσις, εὐφραينوμένη, ἐπὶ τῇ ἐκ τῆς παλαιᾶς κατάρας λυτρώσει ταύτη τοῦ ἀνθρώπινου γένους αἰνεῖ καὶ δοξάζει τὸν Σωτῆρα καὶ Λυτρωτῆν. Ἄγγελοι μετὰ ἀνθρώπων συνορτάζουσι καὶ κοινῇ ἀναπέμπουσι τὴν δοξολογίαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν.

Τῆς παγκοίνου ταύτης χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως κοινωνοὶ καὶ ἡμεῖς, ἐκ καθήκοντος ἀδελφικοῦ καὶ κατ' ἔθος ἀρχαίον, ἡγομεν νοερώς, εἰς ἐπίσκεψιν τῆς Ὑμετέρας περισπουδάστου Μακαριότητος. Ἀσπασόμενοι Αὐτὴν, ὅλη μὲν καρδίᾳ συγχαίρομεν, δεό-

τὰς ὑποβληθείσας εἰσηγήσεις ἐνώπιον τῆς ὀλομελείας τοῦ Συνεδρίου ὑπὸ τῶν ὡς ἀνω ὑποεπιτροπῶν, διότι τοῦτο θὰ ἀπῆται μακροτάτην ἐκθεσιν τῶν πρακτικῶν τοῦ Συνεδρίου, τυπωθέντων ἤδη εἰς ἰδιαίτερον τόμον ὑπὸ τοῦ Π.Σ.Ε. (World Council of Churches. Minutes and Reports of the twelfth Meeting of the Central Committee. Rhodes, Greece, August 19-27, 1959, σελ. 208), ἀλλὰ μόνον τὰ ἐνδιαφέροντα τοὺς Ὁρθόδοξους ἀναγνώστας θέματα καὶ τὰς ἐπ' αὐτῶν συζητήσεις θὰ ἀναπτύξωμεν ἐν συντομίᾳ.

Α'. Τὸ θέμα τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Καταστατικοῦ περὶ τῆς βάσεως τῆς εἰσδοχῆς νέων μελῶν — Ἐκκλησιῶν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν.

Τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Π.Σ.Ε., τοῦ καταρτισθέντος καὶ ἐπικυρωθέντος ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων ὄλων τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ἐν τῇ Γεν. Συνελεύσει τοῦ Ἀμστελλοδάμου ἔχει οὕτως: «1. Βάσις. Τὸ Π.Σ.Ε. εἶναι μία κοινωνία Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποδέχονται τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Θεὸν καὶ Σωτῆρα». Εἰς τὴν ὑποεπιτροπὴν τῆς βάσεως ἤμην ὁ ὑποφαινόμενος ὡς ὀρθόδοξον μέλος καὶ κατὰ καθῆκον ὑπεστήριξα τὴν ἀποψιν, ἣν ἀνέκαθεν καθ' ὅλας τὰς συναντήσεις τῆς Κεντρ. Ἐπιτροπῆς ὑπεστήριξεν ἡ Ὁρθόδ. Ἀντι-

μεθα δὲ τοῦ Κυρίου, ἵνα περιέτῃ Αὐτὴν ἐν ὄψει ἀμεταπτώτῳ καὶ χαρίζεται Αὐτὴν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ λαῷ ἐπὶ μήκιστον, προάγουσαν τὸ ἔργον τοῦ Ἐδαγγελίου καὶ πλουσίως συμβάλλουσαν εἰς δόξαν Θεοῦ.

Ἐπὶ θύραις δ' ὄντες νέου τῆς Χάριτος ἐνιαυτοῦ, διακαῶς εὐχόμεθα, ἵνα ὁ ἀρχὸν τῶν αἰῶνων δωρησῆται τοῦτον τῇ Ὑμετέρᾳ Μακαριότητι μεστὸν πάσης ἀνωθεν δωρεᾶς καὶ εὐλογίας σὺν ὅτι πλείστοις μετ' αὐτόν.

Παρακαλοῦντες μεταδοθῆναι τὰς ἐγκαρδίους ἡμῶν ταύτας προσεήσεις καὶ ἐορτίους εὐχὰς καὶ τοῖς περὶ Αὐτὴν σεβασμίῳ Ἱεράρχαις καὶ ἀγαπητοῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς, φιλήματι ἁγίῳ καὶ ἀθῆς κατασπασόμεθα Αὐτὴν καὶ

διατελοῦμεν

Τῆς Ὑμετέρας περισπουδάστου Μακαριότητος ἀγαπη-
τὸς καὶ ὅλος πρόθυμος ἐν Χριστῷ ἀδελφός

† Ὁ Κύριος Μακάριος

Ἐν τῇ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῇ
Χριστούγεννα 1959

προσωπεία, τὴν διεύρυνσιν δηλονότι τῆς βάσεως διὰ Τριαδικοῦ ὄρου, ὥστε οἱ ἀποδεχόμενοι τὴν Τριαδικότητα τῆς θεότητος εἶναι δεκτοὶ εἰς τὸ Π.Σ.Ε. Πολλοὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν, ἐν οἷς ἰδιαιτέρως ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπ. Σάμου Εἰρηναῖος ἐν τοῖς δημοσιεύμασί του περὶ τοῦ Παγκ. Συμβ. τῶν Ἐκκλ., ἔχουσι τὴν γνώμην, ὅτι δὲν δύναται ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν νὰ συμπαρίσταται εἰς τὰ συνέδρια τοῦ Π.Σ.Ε. μετ' ἀντιπροσώπων Ἐκκλησιῶν, αἵτινες δὲν πιστεύουν εἰς Τριαδικὸν Θεόν. Τὸ θέμα συνεζητήθη καὶ ἄλλοτε, ἀλλ' ὡς ὀρίζει τὸ καταστατικόν, δὲν εἶχεν ὑποβληθῆ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας συγκεκριμένη διατύπωσις τοῦ ἄρθρου πρὸς συζήτησιν καὶ οὕτως ἀνεβόλλετο τὸ ζήτημα. Εἰς τὸ New Haven τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῷ 1957 κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς Κ. Ἐπιτροπῆς συνεζητήθη ἔκτενῶς τὸ ζήτημα, παρισταμένῳ ὀρθοδ. Ἀντιπροσώπων τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπ. Ἀμερικῆς Μιχαήλ, τοῦ καθηγητοῦ Florovski καὶ τοῦ Μελίτης Ἰωακώβου (νῦν Ἀμερικῆς), ἡμῶν ἀπουσιασάντων, διότι καθ' ὁδὸν πρὸς Ἡν. Πολιτείας ἐν Παρισίοις ἐκλήθημεν νὰ ἐπιστρέψωμεν ἐπὶ τῷ ἐπισυμβάντι τότε θανάτῳ τοῦ Ἀρχιεπ. Δωροθέου. Κατὰ τὰς συζητήσεις ἐν New Haven (ιδὲ World Council of Churches, Minutes and Reports of the tenth Meeting of the Central Committee, Yale divinity school, New Haven, U. S. A., July 30 — August 7, 1957, σελ. 65 κ. ἐ.), αἱ ὁποῖαι ὑπὸ τὸ αὐτὸ ἐπανελήθησαν καὶ ἐν τῇ Ὑποεπιτροπῇ ἡμῶν ἐν Ρόδῳ ὑπὸ τῶν μελῶν αὐτῆς, ἄλλοι μὲν ὑπεστήριξαν τὴν μὴ μεταβολὴν τῆς βάσεως διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: 1) εἶναι ἀπλή καὶ βραχεῖα καὶ περιλαμβάνει πᾶν, ὅτι χρειάζεται διὰ τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐκκλησιῶν· 2) διότι ὅταν ἀρχίσωμεν συζήτησιν ἐπὶ τῆς δογματικῆς βάσεως, θὰ διατυπώσωμεν ἀναγκάτως ἐν ἄρθρῳ Συμβόλου πίστεως, ὁπότε θὰ ἦτο δύσκολον νὰ γωρῶσωμεν ποῦ θὰ σταματήσῃ ἡ συζήτησις· 3) δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ διεύρυνσις τῆς βάσεως, ὥστε νὰ προσλάβῃ αὐτὴ μορφήν ὁμολογίας πίστεως, διότι τοιαῦτα ἄρθρα μόνον ἡ Ἐκκλησία καὶ αἱ Σύνοδοι διατυπώνουν, ἀλλὰ τὸ Παγκ. Συμβ. τῶν Ἐκκλησιῶν δὲν εἶναι οὔτε τὸ ἓν, οὔτε τὸ ἄλλο, 4) Δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ γίνῃ εἰς τὴν ἐν Δελχί τῶν Ἰνδιῶν Γεν. Συνέλευσιν τοῦ Π.Σ.Ε. συζήτησις περὶ μεταβολῆς τῆς βάσεως, διότι εἰς τοὺς ἐν Ἀσία μὴ χριστιανούς θὰ κάμῃ κακὴν ἐντύπωσιν, ὅταν θὰ ἴδωσιν, ὅτι ὑπάρχουν ἀσυμφωνίαι περὶ τὴν Βάσιν τοῦ Π.Σ.Ε. καὶ συζητήσεις περὶ μεταβολῆς αὐτῆς—σημειωθῆτω ὅτι μόνον ἡ Γεν. Συνέλευσις ἔχει τὸ δικαίωμα μεταβολῆς τοῦ α' ἄρθρου τῆς Βάσεως τοῦ Π.Σ.Ε. καὶ 5) ὁ καθηγητῆς Florovski, διαφωνῶν πρὸς τὴν γνώμην τῶν ἄλλων ἐν τῇ Κ. Ἐπιτροπῇ Ὀρθοδόξων μελῶν, ἦτο ἐπίσης ὑπὲρ τῆς μὴ μεταβολῆς τῆς βάσεως διὰ τὸν ἐξῆς λόγον: «Μολονότι ἡ παροῦσα βᾶσις, εἶπεν, δὲν εἶναι ἡ καλλίστη, εἶναι ὁμως ἐπαρκῆς, διότι δύναται νὰ ἐρμηνευθῆ κατὰ ἱκανοποιητικὸν τρόπον. Αἱ λέξεις «Ἰησοῦς Χριστὸς» παρέχουσι τὴν ἱστορικὴν πλευράν· ὁ ὄρος «Σωτῆρ» τῆς βάσεως ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἐνσάρκωσιν, τὴν Σταύρωσιν καὶ τὴν Ἀνάστασιν· ἡ λέξις «Θεὸς» ἀναφέρεται εἰς τὴν Τριάδα». Συνεπῶς κατὰ τὸν Florovski ὑπάρχει ἤδη ἐν τῇ

παρούσῃ μορφῇ τῆς Βάσεως ἡ πίστις εἰς Τριαδικὸν Θεόν, μὴ παρουσιαζομένης οὐδεμιᾶς ἀνάγκης ἀνευρέσεως νέας διατυπώσεως τῆς Βάσεως μὲ σαφεστέραν Τριαδικὴν διδασκαλίαν.

Ὑπὲρ τῆς μεταβολῆς τῆς Βάσεως προὐβλήθησαν οἱ ἀκόλουθοι λόγοι: 1) Πρέπει τὸ ἄρθρον τῆς Βάσεως τοῦ Π.Σ.Ε. νὰ ἐκφράζῃ σαφῶς τὴν πίστιν εἰς Τριαδικὸν Θεόν, διότι αἰτοῦνται τοῦτο πολλοὶ Ἐκκλησιαί-μέλη τοῦ Π.Σ.Ε.· 2) ὡς ἔχει νῦν τὸ ἄρθρον εἶναι πολὺ πτωχὸν εἰς περιεχόμενον· 3) εἶναι ἄτοπον νὰ λέγεται, ὅτι δὲν δύναμεθα νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν θεολογικὴν συζήτησιν περὶ τῆς Βάσεως, διότι δὲν θὰ ἤξεύρωμεν τότε ποῦ θὰ σταματήσωμεν. Ἡ οἰκουμενικὴ κίνησις δὲν πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τὴν συζήτησιν καὶ τὴν διασάφησιν τῶν ἀρχῶν τῆς· 4) ἐφ' ὅσον Ἐκκλησιαί τινὲς ἐζήτησαν τὴν μεταβολὴν καὶ διεύρυνσιν τῆς βάσεως χάριν σαφεστέρας διατυπώσεως αὐτῆς, εἶναι παράλογον νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν συζήτησιν, διὰ νὰ ἀνεύρωμεν ἄλλην ἱκανοποιητικωτέραν διατύπωσιν τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Καταστατικοῦ περὶ τῆς Βάσεως καὶ 5) ὁ ἀειμνήστος Ἀρχιεπ. Μιχαήλ εἶπε τὰ ἀκόλουθα ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως τῆς μεταβολῆς τῆς βάσεως διὰ μιᾶς σαφοῦς διατυπώσεως τῆς πίστεως εἰς Τριαδικὸν Θεόν: ἀδιαφωνῶ πρὸς τὴν ἀναπτυχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ συναδέλφου καθηγητοῦ Florovski ἀποφιν περὶ μὴ μεταβολῆς τῆς βάσεως· ἐγὼ καὶ ὁ συνάδελφος Μελίτης Ἰακώβος ἀναφέρωμεν, ὅτι αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησιαί ἔχουσιν ἐκφράσει παράπονα διὰ τὴν παρούσαν μορφήν τοῦ ἄρθρου τῆς βάσεως καὶ ζητοῦσι τὴν μεταβολὴν. Αἱ προτάσεις τῆς Ὑποεπιτροπῆς εἶναι καλαὶ διὰ περαιτέρω συζήτησιν ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ ἄρθρου τῆς Βάσεως (ιδὲ τὰς ἀνωτέρω ἐκφρασθεῖσας ἀπόψεις εἰς τὸ προμνημονευθὲν ἐντυπον τῶν Πρακτικῶν τῆς Κ. Ἐπιτροπῆς ἐν New Haven, σελ. 65-70). Ἡ ἀπόφασις διὰ τὸ ἄρθρον τῆς Βάσεως μετὰ τὰς ὡς ἄνω ἐκφρασθεῖσας ἀπόψεις ὑπῆρξεν, ὅπως διατυπωθῆ τοῦτο ὡς ἐξῆς: «Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι κοινωνία Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν ὁμολογοῦσι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐνηνθρόπησε διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, ἐν ᾧ ἀπεκαλύφθη ὁ πατήρ καὶ εἰς τὸν ὁποῖον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα μαρτυρεῖ, ὀδηγοῦν ἡμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν». Ἐν τῇ ἐν Ρόδῳ ὑποεπιτροπῇ ἡμῶν, ἀφ' οὗ ἐγινε μία ἀνασκόπησις τῶν συζητήσεων ἐν New Haven καὶ ἐπηκολούθησε συζήτησις, καθ' ἣν ὁ ὑποφαινόμενος ἐπέμεινα, ὅτι πρέπει τὸ ἄρθρον τῆς Βάσεως νὰ ἐκφράζῃ σαφῶς τὴν πίστιν εἰς τὴν Ἁγ. Τριάδα, διότι τοῦτο εἶναι αἷτημα ἐπίσημον ὄλων τῶν Ὀρθ. Ἐκκλησιῶν καὶ οἱ ἄλλοι ἐπανελάβον περίπου τὰς ὡς ἄνω γνώμας εἶτε ὑπὲρ εἶτε κατὰ τῆς μεταβολῆς, ἀπεφασίσθη, ἵνα ἀναφερθῆ πάλιν ἡ γενομένη διατύπωσις τοῦ ἄρθρου τῆς Βάσεως ἐν New Haven ἐνώπιον τῆς ὀλομελείας τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς. Πράγματι προσήχθη ἐνώπιον τῆς Ὀλομελείας τῆς Κ.Ε. ἡ ὡς ἄνω διατύπωσις τοῦ ἄρθρου καὶ τότε ἡ ὀλομέλεια ἀπεφάσισεν, ἵνα παραπεμφθῆ τὸ ζήτημα καὶ ἡ γενομένη διατύπωσις εἰς τὴν ἐπιτροπὴν Πίστις καὶ Τάξις (Faith and Order), ἡ ὁποία (νὰ μελετήσῃ 1ον) τὴν εἰσηγηθεῖσαν διατύ-

ΑΝΑΓΚΗ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Β'

Τὸ ἔργον τῆς κριτικῆς τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης περιλαμβάνει δύο κυρίως φάσεις. Κατὰ τὴν πρώτην ἐπιτελεῖται καθαρῶς τεχνικὴ ἐργασία, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν καθαρῶς θεολογική. Ἡ κριτικὴ προσπάθεια τῆς πρώτης φάσεως περιορίζεται εἰς τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ὕλικου, τὴν μελέτην αὐτοῦ καὶ τὴν παλαιογραφικὴν καὶ φιλολογικοῖστορικὴν ἐκτίμησίν του, ὡς καὶ εἰς τὴν κατὰ οἰκογενείας χειρογράφων καὶ τύπους κειμένου κατὰτάξιν του. Κατὰ τὴν δευτέραν φάσιν κρίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐρμηνευτικῶν δεδομένων πᾶσα φράσις, πᾶσα λέξις, πᾶν γράμμα, ἀκόμη καὶ πᾶν σημεῖον στίξεως τῆς χειρογράφου παραδόσεως, καὶ συντάσσεται τὸ κείμενον τῆς ἐκδόσεως, ὡς καὶ τὸ κριτικὸν ταύτης ὑπόμνημα κατὰ λόγον σχέσεως τῶν παραλλαγῶν πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ κειμένου.

Διὰ τὸ ἔργον τῆς πρώτης φάσεως ἀπαιτοῦνται πολλὰ οἰκονομικὰ καὶ τεχνικὰ μέσα, ἐξειδικευμένον

πῶσιν ἐν New Haven καὶ 2ον) τὴν ἀληθῆ φύσιν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς Βάσεως τοῦ Παγκ. Συμβ. Ἐκκλ. Ἀκολουθῶς πρέπει ἡ Κεντρ. Ἐπιτροπὴ νὰ ἀναφέρῃ τὴν ἀπόφασίν της ταύτην εἰς ὅλας τὰς Ἐκκλησίας—μέλη καὶ εἰς τὴν Γ' Γεν. Συνέλευσιν μετὰ τινος ἐκθέσεως τῶν γενομένων ἀπὸ τοῦ Evanston καὶ ἐξῆς συζητήσεων ἐπὶ τοῦ θέματος, συγχρόνως δὲ νὰ ἀνακοινώσῃ, ὅτι ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν ἀντιτίθεται εἰς τὴν προτεινομένην διατύπωσιν τοῦ ἄρθρου, διότι πιστεύει, ὅτι ἡ τοιαύτη διατύπωσις ἐκφράζει τὰς δοξασίας τῶν Ἐκκλησιῶν—μελῶν» (Πρακτικὰ Συνεδρ. Ρόδου σελ. 72 καὶ 201).

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω θεωροῦμεν ἐπάναγκες νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι ἡ Ὁρθ. Ἀντιπροσωπεῖα ὀφείλει νὰ παρουσιάζηται κατὰ τὰς συζητήσεις τοιούτων ζητημάτων, δογματικῶν τὸν χαρακτήρα, ἐνιαῖα καὶ ὁμόφωνος εἰς τὰς ἀπόψεις αὐτῆς, ἵνα οἱ ἑτεροδόξοι σχηματίσωσι σαφῆ συνείδησιν περὶ τῆς Ὁρθοδ. διδασκαλίας ἐν παντὶ ζητηματι. Ὡς βλέπουσιν οἱ ἀναγνώσται, ὁ Ἀρχιεπ. Ἀμερικῆς μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Μελίτης ἐν τῇ ὡς ἀνω συζητήσει παρουσιάζονται διαφωνοῦντες πρὸς τὸν καθηγητὴν Florovski ὡς πρὸς τὴν ἀνάγκην τῆς μεταβολῆς τοῦ ἄρθρου τῆς Βάσεως. Τοῦτο παρατηρήθη καὶ εἰς τὰς συζητήσεις ἄλλων Συνεδρίων ἐπὶ μεγάλη ζημίᾳ τοῦ γοήτρου τῆς Ὁρθοδ. Ἀντιπροσωπείας. Ἡ ἐκδήλωσις τοιούτων ἀσυμφωνιῶν, λίαν θλιβερῶν διὰ τὴν θέσιν ἡμῶν ἐναντι τῶν ἑτεροδόξων, προέρχονται ἢ ἀπὸ ἀμέλειαν καὶ ἀδιαφορίαν τῶν ἐκάστοτε μελῶν τῶν Ὁρθ. Ἀντιπροσωπεϊῶν, ὅπως ἀφιερῶσιν χρόνον καὶ κόπον πρὸς προσυνηθῶσιν καὶ προπαρασκευῆν, ἢ καὶ ἀπὸ ἀκαίρους ἐγωϊσμοὺς καὶ μικροφιλοτιμίας τις θὰ λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς προεργασίας καὶ κατόπιν τῆς ἐκθέσεως τῆς Ὁρθ. διδασκαλίας εἰς τὰς σχετικὰς συζητήσεις ἐν τοῖς συνεδρίοις τοῦ Π.Σ.Ε. Πρὸς πρόληψιν τοιούτων δυσαρέστων ἐκδηλώσεων δεόν αἱ Ὁρθ. Ἐκκλησίαι νὰ συνεννοῶνται πρὸς ἀλλήλας

προσωπικόν, καταμερισμὸς καὶ σύστημα ἐργασίας, ἐπιμονὴ καὶ ἀκρίβεια, καὶ τέλος συνεργασία περισσοτέρων εἰδικῶν. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς κατὰ τὴν φάσιν ταύτην ἐργασίας εἶναι μᾶλλον ἀσφαλῆ, καθόσον τὰ κατ' αὐτὴν λάθη εὐκόλως ἐλέγχονται. Ἡ ἐργασία τῆς δευτέρας φάσεως στηρίζεται εἰς ἀπάσας τὰς ἐρμηνευτικὰς ἐκείνας προϋποθέσεις, αἵτινες εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν κατανόησιν, ἀφ' ἐνὸς τῆς ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἐκφραζομένης χριστιανικῆς διδασκαλίας, καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας, τῆς στενῶς συνυφασμένης πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης. Πρέπει νὰ τονισθῇ ἐνταῦθα, ὅτι, ὡς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ ἐρμηνεία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἄνευ τῆς κριτικῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ἐρμηνευομένου κειμένου, οὕτω δὲν εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ καὶ ἡ κριτικὴ τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἄνευ τῆς ἐρμηνείας καὶ κατανόησεως αὐτοῦ. Ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ Γερμανὸς Θεολόγος²⁰, «ἡ ἱστορία τῆς ἐρμη-

20. Ὁρα Fascher μν. ἔργ. σελ. 12.

καὶ νὰ συζητῶσιν ἀπὸ κοινοῦ ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα κοινὰ θέματα καὶ νὰ ἐπιφορτίσωσιν ἀκολουθῶς τοὺς Ἀντιπροσώπους αὐτῶν ἀπλῶς νὰ ἀναπτύξωσι πρὸ τῶν ἑτεροδόξων κατὰ τὰς διαφόρους διασκέψεις τὰς ἀπὸ κοινοῦ ληφθείσας ἀποφάσεις ἐπὶ ἐκάστου θέματος. Ἐντεῦθεν εἶναι καιρὸς κατὰλληλος νὰ τονίσωμεν ἐνταῦθα πόσον ἀξιόλογος καὶ ἀναγκασιότατη ὑπῆρξεν ἡ πρωτοβουλία τῆς Ἀ. Παναγιότητος τοῦ Οἴκου. Πατριάρχου, ὅπως καλέσῃ εἰς Ρόδον σύσκεψιν Ἀντιπροσώπων ἐξ ὅλων τῶν Ὁρθοδ. Ἐκκλησιῶν, ἵνα διασκεφθῶσιν ἐπὶ τοῦ καλυτέρου τρόπου τοῦ συντονισμοῦ τῶν ἐνεργειῶν καὶ ἐνιαῖας ἐμφανίσεως ὅλων τῶν Ὁρθ. Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν καὶ ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὐτῶν Ἐκκλησιαστικῇ ζωῇ καὶ εἰς τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὰς ἑτεροδόξους Ἐκκλησίας. Καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ πολλὴ συζήτηση γίνεται περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς μεταβολῆς τοῦ ἄρθρου τῆς Βάσεως διὰ μιᾶς σαφοῦς Τριαδικῆς διατυπώσεως καὶ τὰ ἱμάτια διαρρηγνύονται καὶ ἀπειλαὶ ἐκτοξεύονται, ὅτι ἐν δὲν γίνωσιν αἱ τροποποιήσεις κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν, θὰ ἀποχωρήσωμεν τοῦ Π.Σ.Ε., εἶναι ἀπαραίτητον, ὅπως ἡ Ἀ. Μακαριότης ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἡ περὶ αὐτὸν Ἱ. Σύνοδος σχηματίσῃ συντόμως μίαν Ἐπιτροπὴν ἐξ Ἀρχιερέων καὶ Καθηγητῶν τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, ἵνα ἐρευνήσωσιν ἀπὸ κοινοῦ τὸ θέμα τοῦτο τοῦ ἄρθρου τῆς Βάσεως καὶ νὰ προτείνωσι μίαν διατύπωσιν συνάδουσαν πρὸς τὴν Ὁρθοδ. διδασκαλίαν καὶ παράδοσιν. Εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ταύτην δύναται ἡ Ἱ. Σύνοδος νὰ ἀναθέσῃ καὶ τὴν ἐξέτασιν καὶ μελέτην καὶ τῶν θεμάτων, ἅτινα δεόν νὰ συζητηθῶσι κατὰ τὴν μελλοντικὴν κατὰ τὸν ἐρχόμενον Ἰούνιον διάσκεψιν τῶν Ὁρθ. Ἐκκλησιῶν, καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐπιλύσεως αὐτῶν συμφώνως πρὸς τὰς ἀπόψεις τῆς Αὐτοκεφ. Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

(Συνεχίζεται)

ΒΑΣ. Χ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

νείας τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀρχίζει, ἀφ' ἧς ἐγένετο ἡ πρώτη ἀντιγραφή τῶν ἐπὶ μέρους βιβλίων αὐτῆς». Πολλάκις μάλιστα δὲν εἶναι εὐκολόν νά λεχθῆ, ἂν πρέπει νά προηγηθῆ ἡ ἐρμηνεία τῆς κριτικῆς, ἢ ἡ κριτικὴ τῆς ἐρμηνείας· τοῦτο γίνεται σαφέστερον, ἐάν λεχθῆ ὅτι ἰδίαν κριτικὴν ἔκδοσιν ὑπό τινα ἔποψιν ἀποτελεῖ καὶ ἕκαστον ἐπιστημονικὸν ἐρμηνευτικὸν ὑπόμνημα εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, διὰ τῆς ἐκάστοτε ἐν αὐτῷ προτεινομένης καὶ ἐρμηνευομένης γραφῆς.

Εἰς τὰ πλαίσια τῆς δευτέρας φάσεως τῆς κριτικῆς τοῦ κειμένου διαγράφεται σήμερον καὶ ἡ ἰδιάζουσα ἀποστολὴ καὶ ὑποχρέωσις τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας. Ἀφ' ἧς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος διὰ τῆς μεγάλης κριτικῆς ἐκδόσεως τοῦ Γερμανοῦ κριτικοῦ von Soden ἐτονίσθη ἡ μεγάλη ἀξία τῆς μελέτης τοῦ ἐν τῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν χρησιμοποιομένου τύπου τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἡ ὀρθόδοξος ἑλληνικὴ θεολογία δύναται νά συμβάλῃ μεγάλως εἰς τὴν ἐν γένει προσπάθειαν διαφωτίσεως τῶν προβλημάτων τῆς κριτικῆς τοῦ κειμένου, διὰ τῆς σοβαρᾶς ἐνασχολήσεώς της ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν κειμένου.

Ἀφ' ἧς στιγμῆς διὰ τῆς ἐργασίας τοῦ von Soden ἀπεδείχθη, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νά παραθεωρῶνται μεταγενέστερα χειρόγραφα, καὶ δὴ τὰ τοῦ «κιοινοῦ» ἢ «βυζαντινοῦ» τύπου, διότι ταῦτα ἀποδεδειγμένως διασώζουσι παλαιὰς γραφάς, ἤρχισεν ὑπὸ πολλῶν ξένων ἐρευνητῶν²¹, μίᾳ εὐρύτερα καὶ συστηματικώτερα ἐρευνα τῶν χειρογράφων τούτων· ἡ πρόοδος ὁμως τῆς ἐρεύνης ταύτης δυσχεραίνεται ἐκ τοῦ ὅτι παραμένουσιν ἐν πολλοῖς ξένα καὶ ἀκάτανόητα διὰ τοὺς ξένους ἐρευνητὰς τὰ θέματα τοῦ ἱστορικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν βίου, τὰ προσδιορίζοντα καὶ ἐρμηνεύοντα

πολλὰς τῶν παραλλαγῶν τοῦ βυζαντινοῦ τύπου. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο λοιπὸν ἐντοπίζεται ἡ ἀποστολὴ τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς Θεολογίας. Διὰ τοῦτο καὶ πρέπει μόνον ἡ ἔκδοσις τοῦ ἀποκαλούμενου βυζαντινοῦ τύπου, ἢτοι τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν κειμένου, ν' ἀποτελέσῃ τὸν ἀντικειμενικὸν καὶ τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τῆς ἐξαγγελθείσης ἐκδόσεως. Διὰ τῆς ἐκδόσεως ταύτης θὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ λειτουργικοῦ ἡμῶν κειμένου καὶ θὰ συμβάλωμεν ἅμα εἰς τὴν ὅλην διεθνή προσπάθειαν πρὸς μίαν καλυτέραν ἔκδοσιν τῆς Καινῆς Διαθήκης²².

Χάριν τῆς οὐσιαστικώτερας ἐκτιμήσεως τοῦ βυζαντινοῦ τύπου σημειοῦνται ἐνταῦθα ὀλίγα τινά, ἀναφερόμενα εἰς τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ.

Ὁ βυζαντινὸς τύπος τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῶν μεγαλογραμμάτων κωδίκων, ὑπὸ πάντων σχεδὸν τῶν μικρογραμμάτων χειρογράφων, ὑφ' ὧν τῶν μετὰ τὸ 300 μ.Χ. μεταφράσεων καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 4ου αἰῶνος ἀκμασάντων Ἑλλήνων Πατέρων, με ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον²³. Ὁ πυρὴν τοῦ τύπου τούτου ἀνάγεται εἰς τὰ τέλη τοῦ 2ου αἰῶνος, διὸ καὶ διατηρεῖ οὗτος κατ' οὐσίαν τὸ ἀρχαῖον κείμενον²⁴, ἢ δὲ ἐπ' αὐτοῦ γενομένη ἐλευθέρα πρὸς λογία ἀναθεώρησις, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐξομαλύνσεως τοῦ κειμένου διὰ τῆς ἄρσεως τῶν ἀσφειῶν αὐτοῦ καὶ τῆς ἐναρμονίσεως τῶν παραλλήλων εὐαγγελικῶν διηγήσεων²⁵, εἰς τὰ τέλη τοῦ 3ου αἰῶνος. Κατὰ τὸν von Soden²⁶, τὴν πρώτην ἀναθεώρησιν ἐπηκολούθησαν κατὰ καιροῦς καὶ νεαὶ ἐπὶ μέρους διορθώσεις, διακρινόμεναι μόνον μεταξὺ ὠρισμένων χειρογράφων, κατατασσομένων οὕτως εἰς μικροτέρας ομάδας ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ τύπου²⁷. Αἱ διὰ τοῦ τύπου τούτου ἐπενεχθεῖσαι ἀλλοιώσεις τοῦ πρωτοτύπου κειμένου διακρίνονται εὐκόλως ἐκ τοῦ ἐπεξηγηματικοῦ κυρίως χαρακτήρος των. Αἱ παραλλαγὰι δηλαδὴ τοῦ βυζαντινοῦ τύπου συνίστανται ἐκ τῆς ἀλλαγῆς τῆς σειρᾶς τῶν λέξεων, τῆς προσθήκης ὀνομάτων ἢ ἀντωνυμιῶν, τῆς ἀντικαταστάσεως πεπαλαιωμένων γλωσσικῶν τύπων διὰ νέων, τῆς παραλείψεως ἢ ἀντικαταστάσεως ἠθικῶς ἢ δογματικῶς ἐπιληψίμων λέξεων ἢ καὶ χωρίων, τῆς προσαρμογῆς μιᾶς διηγήσεως πρὸς τὰ λοιπὰ παράλληλα χωρία, ἰδίᾳ τῶν Εὐαγγελίων, τῆς διορθώσεως τῶν ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης χωρίων κατὰ τὸ κείμενον τῶν Ἑβδομήκοντα, τῆς συνδέσεως δύο διαφόρων γραφῶν εἰς μίαν, καὶ τῆς ἐπεκτάσεως διηγήσεών τινων, χάριν διασαφήσεως αὐτῶν²⁸.

21. Ὁρα Kirsop Lake, *The Ecclesiastical Text*, ἐν *Harvard Theological Review* Vol. XXI, 1928, 135 ἔξ., E. C. Colwell-D. W. Riddle, *Studies in the Lectionary Text of the Greek New Testament*, vol. I: Prolegomena to the Study of the Lectionary Text of the Gospels, University press of Chicago 1933. Morgan w. Redus, *The Text of the Major Festivals of the Menologion in the Greek Gospel Lectionary* (Studies in the Lectionary Text of the Greek New Testament vol II, 2), Chicago 1936. H. M. Buck, *The Johannine Lessons in The Greek Gospel Lectionary* (Studies in the Lectionary Text of the Greek New Testament vol. II, 4) University of Chicago press, 1958. William D. Bray, *The Weekday Lessons from Luke in the Greek Gospel Lectionary*, (Studies in the Lectionary Text of the Greek New Testament, vol. II 5), University of Chicago Press 1959. Ernst C. Colwell, *The complex karakter of the late Byzantine Text of the Gospels* ἐν *Journal of Biblical Literature* vol. 54, 1935, 211-222, καὶ τοῦ ἰδίου, *Is there a Lectionary Text of the Gospels*, ἐν *Harvard Theological Review* vol. 25, 1932, 73-84 (πρβλ. Léon Vaganay μν. ἔργ. σελ. 127 καὶ Herm v. Soden μν. ἔργ. I, 113 ἔξ.), B. H. Streeter, *The four Gospels*, London 1927, τοῦ ἰδίου ἐν *Journal of Theological Studies* 38, 1937, 225-229, Kirsop and Silva Lake, *The Byzantine Text of the Gospels: Mémorial Lagrange*, Paris 1940, 251-258, G. Zuntz, *The Byzantin Text in N. T. Criticism*, ἐν *Journal of Theological Studies* vol 43, 1942, 25-30, H. Greeven, ἐν *Theologische Literatur Zeitung* 76, 1951, 513-522. Ernst W. Saunders, *Studies in Doctrinal Influences on the Byzantine Text of the Gospels*, ἐν *Journal of Biblical Literature*, vol. LXXI part II June 1952, 85-92.

22. Τῆς μεγάλης ἀξίας τοῦ κειμένου τούτου ὑπεραμύνεται ὁ C. H. Hoskier, ὄρα. Fr. Kenyon, *Der Text d. griechischen Bibel*, σελ. 127 καὶ 130.

23. Ὁρα Vaganay μν. ἔργ. σελ. 96. Πρβλ. Westcott - Hort μν. ἔργ. II, 91.

24. Κατὰ τὸν B. H. Streeter (ὄρα Vogels ἔνθα ἀν. σελ. 206) ἡ ἀναθεώρησις αὕτη ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει ἐνὸς ἀλεξανδρινοῦ, ἐνὸς δυτικοῦ καὶ ἐνὸς ἀντιοχειανοῦ κειμένου.

25. Ὁρα Kenyon ἔνθα ἀν. σελ. 153. W. Michaelis, *Einleitung in das N.T.*, Bern 1946, σελ. 379 καὶ Wikenhauser μν. ἔργ. σελ. 97.

26. Ὁρα Vogels μν. ἔργ. σελ. 203.

27. Ὁρα Vogels μν. ἔργ. σελ. 204.

28. Ὡς χαρακτηριστικὰ παραδείγματα τῶν τοιούτων πα-

Πολλὰ παραλλαγὰ τοῦ τύπου τούτου ἐξηγῶνται καὶ μόνον διὰ τῶν λειτουργικῶν Εὐαγγελισταρίων καὶ Πραξαποστόλων, ὡς προκύψασαι εἴτε ἐκ τῆς στερεοτύπου ἀρχῆς τῶν εὐαγγελικῶν περικοπῶν «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ», «Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ Μαθηταῖς», «Εἶπε δὲ καὶ ἑτέραν παραβολὴν» (Λουκ. 16, 19), εἴτε ἐκ τῶν ἄλλων φυσικῶν ἀλλοιώσεων τῶν ἀναγνωσμάτων, τῶν γενομένων πρὸς κατανόησιν τῆς ἀπ' Ἐκκλησίας ἀναγιγνωσκόμενης περικοπῆς καὶ μετὰ τὴν ἀπόσπασίν της ἐκ τῆς ὅλης εὐαγγελικῆς διηγήσεως²⁹.

Ἡ ἀξία τοῦ κειμένου τῶν λειτουργικῶν περικοπῶν διὰ τὴν κριτικὴν τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης ἔγκειται καὶ εἰς ἕτερα, οὐσιαστικώτερα, γεγονότα εἰς τὴν ἐπιμελημένην δηλαδὴ τούτων καταγραφὴν, τὴν συνεχιζομένην διὰ μεγάλων γραμμάτων καὶ μετὰ τὸν δὸν αἰῶνα³⁰, εἰς τὴν δι' αὐτῶν ζῶσαν καὶ ἀναλλοίωτον ἐν τῇ λατρείᾳ παράδοσιν τοῦ ἱεροῦ κειμένου³¹, ὡς καὶ εἰς τὴν διὰ τῶν περικοπῶν τούτων ἐκφραζομένην ἱστορίαν τοῦ κειμένου ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Ἐκκλησίας, γεγονὸς ὅπερ ἰδιαιτέρως ἐκτιμᾶται ὑπὸ τῆς συγχρόνου ἐρεύνης. «Σήμερον ἀποδεχόμεθα πάντες ὅτι ἡ ἀπόκτησις τοῦ ἀρχετύπου κειμένου δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ εὐκολώτερον διὰ τῆς ἐρεύνης τῆς ἱστορίας τοῦ κειμένου», παρατηρεῖ ξένος καθολικὸς ἐπιστήμων.³² Πρὸς τοῦτοις πρέπει ἀπαραιτή-

ραλλαγῶν σημειοῦνται τὰ χωρία Ματθ. 18,11 (προσθήκη ὁλοκλήρου τοῦ στίχου κατ' ἐπίδρασιν τοῦ χωρίου Ματθ. 9,13)· Ματθ. 26,39 (προσθήκη ἐπὶ Εὐαγγελισταρίων τινῶν τοῦ χωρίου Λουκᾶ 22,44)· Λουκᾶ 11,2 (προσθήκη τῶν λέξεων «ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς»)· Λουκᾶ 21,39 (παράθεσις τῆς περὶ μοιχαλίδος διηγήσεως τοῦ Ἰωάν. 7,52, ἐξ. εἰς ομάδα χειρογράφων), ὅρα Vogels μν. ἔργ. σελ. 160, Kenyon, Our Bible and the ancient Manuscripts σελ. 218, Wikenhauser μν. ἔργ. σελ. 59 καὶ von Soden μν. ἔργ. I, 486-524)· Λουκᾶ 24,36-53 (χαρακτηριστικὰ ἐπεξηγηματικὰ προσθῆκαι καὶ ἀλλοιώσεις εἰς τοὺς στίχους ἰδίᾳ 36, 40, 43, 48, 51, 52 καὶ 53)· Ἰωάν. 5,4 (προσθήκη ὁλοκλήρου τοῦ στίχου), ὅρα Fасher μν. ἔργ. σελ. 66)· Πράξ. 1,9 καὶ 2,1. 12 ἐξ. 15,45 καὶ 3,1. 3. 4. 8. 11. 12. 13. 17. 20. 21. 22, 4,1 κλπ. (διορθώσεις ὕφους καὶ ἐπεξηγηματικὰ προσθῆκαι)· Α' Κορ. 7,3 («ὀφειλομένην εὐνοίαν» ἀντὶ «ὀφειλῆν»)· Α' Κορ. 8,7 («τῇ συνειδήσει» ἀντὶ «τῇ συνήθειᾳ») καὶ Α' Πέτρο. 4,14 (ἐπεξηγηματικὰ προσθῆκαι).

29. Διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης τυγχάνουσι ἀξίαι ἰδιαιτέρας προσοχῆς αἱ εἰς τὰ περιθώρια τῶν περικοπῶν ἀπαντῶσαι σημειώσεις, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸν χρόνον τῶν ἀναγνωσμάτων. Κατὰ τὸν Gregory (ὅρα Vogels μν. ἔργ. σελ. 69) ἡ συνήθεια ἀναγνώσεως καταλλήλων περικοπῶν κατὰ τὰς διαφόρους ἡμέρας συνδέεται μετὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἑορτολογίου, ἐμφανιζομένη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χρυσοστόμου, ἥτοι ἀπὸ τοῦ 4 μέχρι τοῦ 6ου αἰῶνος, ὅτε πλεόν τοῦτο εἶχε πλήρως διαμορφωθῆ. Πρβλ. Robert Devreesse, Introduction à l'étude des Manuscrits Grecs, Paris 1954, 191 ἐξ.

30. Ὅρα Westcott-Hort μν. ἔργ. II, 76

31. Ὅρα Vogels μν. ἔργ. σελ. 72-73 καὶ Wikenhauser μν. ἔργ. σελ. 59.

32. Ὅρα Vogels μν. ἔργ. σελ. 207. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος χαρακτηρίζων τὴν χειρόγραφον ἑλληνικὴν παράδοσιν ὡς ἐπιστημονικῶς «ἀχρουν» προτείνει, ὅπως ἡ ἐρευνα τῆς ἱστορίας τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης γίνῃ κυρίως ἐπὶ τῶν ἀρχαίων λατινικῶν καὶ συριακῶν μεταφράσεων. Εἶναι γεγονὸς ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ διαμφιστήσῃ τὴν ἀξίαν τῶν μεταφράσεων τούτων (πρβλ. αὐτόθι σελ. 219), παρὰ ταῦτα δὲν πρέπει νὰ ταυτίζηται ἡ ἱστορία τοῦ κειμένου τῶν μεταφράσεων τούτων πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ πρωτοτύπου ἑλληνικοῦ κειμένου, τοῦ χρησιμοποιουμένου ἐξ Ἰσου εἰς τὴν Ἀνα-

τως νὰ γνωσθῆ καλῶς πᾶν ὅ,τι ἐγένετο ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, ἀναφορικῶς πρὸς τὸ κείμενον τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἵνα ἐν συνεχείᾳ ἐξετασθῆ καὶ τὸ πῶς τοῦτο ἐγένετο. Ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς ταύτης ἡ ἐρευνα τοῦ ἑλληνικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἥτοι τοῦ βυζαντινοῦ τύπου κειμένου, καταλαμβάνει σήμερον εἰς τὴν καθόλου κριτικὴν προσπάθειαν πρωτεύουσαν θέσιν. Ὁ διὰ μῖς νέας κριτικῆς ἐκδόσεως προσδιορισμὸς τῆς πρώτης αὐτοῦ μορφῆς, τῆς μορφῆς δηλαδὴ, τὴν ὁποίαν ὁ τύπος οὗτος ἔλαβε διὰ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Λουκιανοῦ, θ' ἀποτελέσει, σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς κριτικῆς τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης³³. Διὰ τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τῆς μορφῆς ταύτης μεγάλως εὐθύνεται ἡ ὀρθόδοξος ἑλληνικὴ θεολογία, ἔνεκα τῆς ἰδιαζούσης θέσεώς της ἐν τῇ ὅλῃ προσπαθείᾳ.

Αἱ ἔναντι τῆς προσπαθείας ταύτης ὑποχρεώσεις τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου θεολογίας ἀπορρέουν ἐκ τῆς ἑλληνικότητος, καὶ τοῦ κειμένου καὶ τῶν χειρογράφων, ἐκ τῆς στενῆς καὶ ζώσης ταύτης ἐπαφῆς πρὸς τὴν σχετικὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ λειτουργικὴν παράδοσιν, ἐκ τῆς καθόλου νοοτροπίας τῆς ὀρθοδόξου σκέψεως, ὅπερ ἐν προκειμένῳ ἰδιαιτέραν ἔχει ἀξίαν διὰ τὴν ἐκτίμησιν μῖς ἐκάστης τῶν παραλλαγῶν, τὴν συντελουμένην πρὸ παντὸς διὰ τῆς στενῆς συσχέτισεως ἐρμηνείας καὶ κριτικῆς τοῦ κειμένου. Οἱ παράγοντες οὗτοι δικαιολογοῦν πλήρως τὰς δυσκολίας τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὴν ὑπ' αὐτῆς ἀποδοχὴν ἀκόμη καὶ τῆς καλυτέρας ξένης ἐπιστημονικῆς ἐκδόσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης³⁴. Οὕτως ἐξηγεῖται διατὶ δὲν ἔτυχον ἀποδοχῆς ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πᾶσαι αἱ μέχρι τούδε ξένοι κριτικαὶ ἐκδόσεις. Δὲν πρέπει ἄλλωστε νὰ λησμονῆται ὅτι διὰ τῶν ἐκδόσεων τούτων δημιουργοῦνται καὶ νέαι παραλλαγῆαι, ἐφ' ὅσον οἱ συντάκται αὐτῶν εἰσάγουσιν εἰς τὸ κείμενον κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν κρίσιν καὶ πολλὰς νέας διορθώσεις.

τολὴν καὶ εἰς τὴν Δύσιν. Ἄλλωστε καὶ ἡ ἄχρι τοῦδε ἀξιολογία τῆς ἐρευνα τῶν μεταφράσεων τούτων δὲν ἀπέδοκε τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου. (Ὅρα J. Wordsworth-H. J. White, Novum Testamentum Domini Jesu Christi latine secundum editione Sancti Hieronymi. Vol. I-III, Oxonii 1889-1922, Adolf Jülicher, Itala-Das Neue Testament in altlateinischer Überlieferung: I-III: Matheus-Markus-Lukas-Evangelium Berlin-1954 ἐξ., Petrus Sabatier, Vetus Latina, Freiburg i/Br. 1949 ἐξ.). Δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται, ὅτι αἱ ἀρχαῖαι μεταφράσεις, μὴδὲ τῶν λατινικῶν ἐξαιρουμένων, δὲν παρέχουν πάντοτε σαφῆ καὶ σταθερὰν γλωσσικὴν βάσιν πρὸς ἀναδρομὴν δι' αὐτῶν καὶ εἰς τὸ γράμμα τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου, δεδομένου μάλιστα ὅτι τὰ σώζόμενα ἀφθονώτατα χειρόγραφα τούτων παρουσιάζουν πολλὰς μεταξὺ τῶν παραλλαγῶν. Ἐκτὸς τούτου δὲν εἶναι εὐκόλουν νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι αἱ ξένοι μεταφράσεις συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀλλαγὴν τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου. Ἡ γενίκευσις καὶ ἐφαρμογὴ μῖς τοιαύτης ἀντιλήψεως θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐπιτόνησιν καθαρῶς τεχνικοῦ κατασκευασματός, ὡς τοῦ ἀρχετύπου δῆθεν ἑλληνικοῦ κειμένου.

33. Ὅρα Vaganay μν. ἔργ. σελ. 159.

34. Ὅρα βιβλιοκρισίαν τοῦ Α. Ἰβάνωφ, καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας τῆς Μόσχας, ἐν τῷ ἐπισήμῳ ὀργάνῳ τοῦ Ρωσικοῦ Πατριαρχείου (Μάιος 1956) ἐπὶ τῆς τελευταίας κριτικῆς ἐκδόσεως τοῦ Nestle. Πρβλ. καὶ περιοδικὸν «Ἐκκλησία» 1ης Σεπτεμ. 1956, φυλ. 17 σελ. 318.

Κατόπιν πάντων τῶν ἀνωτέρω γίνεται φανερόν ὅτι ἡ σύγχρονος ἑλληνική ὀρθόδοξος Θεολογία ἔχει μείζοντα ὑποχρέωσιν νὰ συγκεντρώσῃ τὰς ἰδίας αὐτῆς ἐπιστημονικὰς δυνάμεις καὶ νὰ συνεργασθῇ μετὰ παντὸς ἄλλου, ἵνα ἀνταποκριθῇ εἰς μίαν τόσοσιν πνευματικὴν ἀνάγκην. Πᾶσα ἀντίθεσις εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην σημαίνει ὑποτίμησιν καὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς καὶ τῶν ἱκανοτήτων τῆς, παραγνώρισιν τῶν ἐγγυτέρων πρὸς αὐτὴν ἱστορικο-ἐκκλησιαστικῶν παραγόντων καὶ ἀγνοίαν τῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος δυσκολιῶν τῆς διεθνοῦς ἐρεύνης. Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι οἱ διεθνεῖς ἐπιστημονικοὶ κύκλοι θὰ κρίνωσι μετ' αὐστηρότητος τὰ ἀποτελέσματα ἐνὸς τοιοῦτου ἐγχειρήματος, ἀλλὰ καὶ ὅτι θὰ δεχθῶσι μετὰ πολλῆς εὐγνωμοσύνης πᾶσαν σοβαρὰν ἡμῶν προσφορὰν ἐπὶ τοῦ καθαρῶς ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν κειμένου. Ἄλλωστε τὰ σημερινὰ δεδομένα τῆς κριτικῆς τοῦ κειμένου πεῖθουν, ὅτι οἱ ξένοι ἐπιστήμονες οὐδέποτε θὰ δυνήσων νὰ δώσωσιν εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ λειτουργικὸν αὐτῆς κείμενον, τὸ ὁποῖον, ὡς ἔχει σήμερον, χρῆζει ἀναντιρρήτως σοβαρᾶς διορθώσεως. Ἀπὸ τοὺς ξένους δεχόμεθα πάντοτε εὐγνωμόνως τὰ θετικὰ πορίσματα τῆς ἐρεύνης των, τὴν πείραν καὶ τὰ μέσα των, ἐπιφυλάσσομεν ὁμῶς εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς τὸ δικαίωμα τῆς συντάξεως ἐπιστημονικῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν κειμένου ἐπὶ τῶν καθαρῶς ὀρθόδοξων κριτηρίων τῆς ἱστορικῆς ἡμῶν παραδόσεως καὶ ζωῆς. Καθ' ἡμᾶς τὴν ἐπιτυχίαν μὴδς τοιαύτης προσπάθειας ἐγγυᾶται ἡ εὐμενὴς ἀπήγησις, τὴν ὁποῖαν εἶχε πρὸ 55 ἀκριβῶς ἐτῶν ἡ πρώτη ἑλληνικὴ ἐκδοσις τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἀσχολούμενοι εἰδικώτερον περὶ τὰ θέματα τῆς κριτικῆς τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης δὲν παραγνωρίζομεν τὰς τεραστίαις δυσκολίας τοῦ ἐγχειρήματος, κατανοοῦντες ὁμῶς τὸ ὅλον θέμα ὡς καθήκον ὑπέρατον, ἅμα δὲ καὶ ὡς ἐθνικὸν χρέος, χαιρετίζομεν μετὰ πολλῆς χαρᾶς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ἀξιότιμου Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας κ. Ν. Καμίρη καὶ ἐκφράζομεν τὴν εὐχὴν, ὅπως, ἐπὶ τῇ κατὰ τὸ 1960 συμπληρώσει 1700 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς λεγομένης «Ἀντιοχειανῆς Σχολῆς» ὑπὸ τοῦ Μάρτυρος καὶ Ἁγίου Λουκιανοῦ³⁵, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποδίδεται καὶ ἡ δημιουργία τοῦ τύπου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὡς καὶ ὁ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐρμηνευτικὸς χαρακτήρ τῆς ὀρθόδοξου Θεολογίας, ἀποφασισθῇ ἐπισημῶς ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡ ἀναγγελθεῖσα ἐκδοσις. Τὸ ἔργον τοῦτο πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ὑπερτάτης ἡμῶν ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐθνικῆς αὐθεντίας πρὸς πλήρη ἐξασφάλισιν τῆς ἐπιτυχίας του.

Εἶναι περιττὸν νὰ λεχθῇ, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς πρέπει νὰ γίνῃ σύνταξις λεπτομεροῦς προγράμματος, καθορίζοντος σαφῶς τὴν γραμμὴν τῆς ἐκδόσεως, τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν φύσιν τῶν παραγόντων τῆς, καὶ τὸν τρόπον ἐντάξεως τῆς ὅλης προσπάθειας εἰς τὰ πλαίσια τῆς συγχρόνου διεθνοῦς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης.

35. Ὁρα Δ. Μπαλάνου, Πατρολογία, Ἐν Ἀθήναις 1930, σελ. 187.

Τὸ ὅλον ἔργον, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, θὰ διακρίνηται εἰς δύο φάσεις. Κατὰ τὴν πρώτην θ' ἀντιμετωπισθῇ ἡ συγκεντρωσις τοῦ ὕλικου (φωτοταινίαι χειρογράφων, κριτικαὶ ἐκδόσεις καὶ πορίσματα τῆς γενομένης ἤδη ἐρεύνης), ἡ δι' ἀντιβολῆς (collatio) τῶν χειρογράφων ἐκτίμησις καὶ συστηματικὴ κατάταξις τοῦ ὕλικου, ὁ καθορισμὸς τῶν γενικῶν καὶ εἰδικῶν κριτηρίων διὰ τὴν ἐν τῷ κειμένῳ προτιμητέαν γραφὴν καὶ τὴν ἐν τῷ κριτικῷ ὑπομνήματι τάξιν τῶν παραλλαγῶν. Ἡ δευτέρα φάσις θὰ περιορίζεται εἰς τὴν ὀριστικὴν μελέτην μιᾶς ἐκάστης τῶν παραλλαγῶν, πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἀρχαιότερας μορφῆς τοῦ βυζαντινοῦ τύπου, καὶ εἰς τὴν συναγωγὴν γενικωτέρων θετικῶν συμπερασμάτων, χρήσιμων καὶ διὰ τὴν περαιτέρω ἐρευναν τῆς κριτικῆς τοῦ κειμένου.

Σήμερον ὅτε Ἀγγλοὶ, Ἀμερικανοί, Γάλλοι, Γερμανοὶ, Ἰσπανοί, Ἴταλοί, Ὀλλανδοί, Ρῶσοι, Σκανδιναβοὶ καὶ γενικῶς πάντες οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ καταβάλλουν συντόνους προσπάθειαις πρὸς σύνταξιν ὁλοῦν καὶ καλυτέρων ἐκδόσεων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν δισταγμὸς καὶ ὑπαναχώρησις.

ΜΑΡΚΟΣ Α. ΣΙΩΤΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Συνεχιζομένης τῆς ἐκδόσεως τῶν
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου
Ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

κυκλοφοροῦν ἤδη:

- 1) Τὸ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΑΡΙΟΝ καὶ
- 2) Τὸ ΜΗΝΑΙΟΝ ΤΟΥ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.

Θὰ κυκλοφορήσῃ ἐντὸς ὀλίγου τὸ
ΤΡΙΩΔΙΟΝ

Ἐκδοσις καλλιτεχνικὴ καὶ πολυτελής, δίχρωμος, ἐπὶ ἀρίστου χάρτου, εἰς μέγα σχῆμα, χρυσοδερματόδετος.

(Τιμῶνται: Πεντηκοστάριον Δρ, 100.
Μηναιὸν Σεπτεμβρίου » 80).

ΕΠΙ Τῆ 150ΕΤΗΡΙΑΙ ΤΟΥ

ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ Ο ΑΓΙΟΡΕΪΤΗΣ (*)

ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΗΜΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Μακαριώτατε,
Σεβασμιώτατοι,
Φιλέστρος δμήγυρι,

Κατὰ τὴν 14ην Ἰουλίου τοῦ ἔτους 1809—ὅπως ἔγραψε σύγχρονος τότε βιογράφος— «ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου εἰς τὴν γῆν, ἐβασίλευσεν ὁ νοητὸς ἡλιος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐλειφεν ὁ στύλος ὁ ὀδηγῶν τὸν νέον Ἴσραὴλ εἰς τὴν εὐσέβειαν. Ἐκρῦφθη ἡ νεφέλη ἡ δροσίζουσα τοὺς τηκομένους τῶ καύσωνι τῶν ἀμαρτιῶν. Ἐπένησαν οἱ φίλοι καὶ γνωστοὶ καὶ ὄλοι οἱ χριστιανοί, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς χριστιανός, ἂν καὶ ἀγράμματος, εἶπε τοιοῦτον λόγον: Πατέρες μου, καλλίτερον ἦτο νὰ ἀπέθνησκον σήμερα χίλιοι χριστιανοὶ καὶ ὄχι ὁ Νικόδημος»¹.

Μὲ τὰς λέξεις αὐτὰς ὁ «παραδελφός» τοῦ ἁγίου Νικοδήμου, καὶ ἀγαπητὸς του ἀπὸ τῆν ἀγιορειτικῆν Σκήτην τῶν Σκουρταίων, Εὐθύμιος, ἐξιτορεῖ τὴν κοίμησιν τοῦ ἀοιδίμου Διδασκάλου, ἡ ὁποία προὐκάλεσε βαθυτάτην συγκίνησιν εἰς τὸν ἀγιορειτικὸν κόσμον, πρὸ ἑκατὸν πενήκοντα ἀκριβῶς ἔτων.

Ἡ λιτὴ αὐτῆ, ἀλλ' ἐκφραστικωτάτη, ἐξιτόρησις μαρτυρεῖ τὴν μεγίστην αἴγλην, ἡ ὁποία περιέβαλλε τὸν ἀγιορειτὴν Νικόδημον, ἥδη μεταξὺ τῶν συγχρόνων του. Αἴγλην, ἡ ὁποία κατόπιν ἐξετάθη ὡς λαμπρὰ ἀκτινοβολία ὄχι μόνον εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, οὐδὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν διεθνή χριστιανικὸν κόσμον. Ὅπως παρατηρεῖ καὶ ὁ Γάλλος συγγραφεὺς Louis Petit, «ὁ Νικόδημος ὡς κανονολόγος, ὡς λειτουργιολόγος, ὡς συγγραφεὺς βιβλίων ἀναφερομένων εἰς τὴν βιογραφίαν τῶν ἁγίων καὶ εἰς τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν, καθὼς ἐπίσης καὶ ὡς ἐκδότης, εἶναι εἰς ἕκ τῶν γονιμωτέρων συγγραφέων, καί, ἀναμφιβόλως, ὁ μᾶλλον φιλόπονος ἐκ τῶν μοναχῶν, διὰ τοῦ ὁποίου δοξάζεται πάλιν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ὅστερα ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνας»².

Καὶ ὁμολογουμένως, πρόκειται περὶ ἐξαιρετόν

(*) Ὀμιλία, λεχθεῖσα κατὰ τὸν γενόμενον ἑορτασμόν, ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ «Παρθασοῦ», τῆ 21 Δεκεμβρίου π. ἔ.

(1) Βίος καὶ πολιτεία καὶ ἄγῳνες τοῦ ἀοιδίμου Νικοδήμου Μοναχοῦ, συγγραφεύς παρὰ τοῦ ἐν Χριστῶ ἀδελφοῦ του Εὐθύμιου ἱερομονάχου («Γρηγόριος Παλαμάς» 1920, σ. 636 κ.ἑ.)

(2) Βλ. ἄρθρον Nicodème l'hagiorite, ἐν Dictionnaire de Theologie Catholique T. XI, p. 486-90.

ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως, ὅστις ἐκαλλιέργησε μετ' ἀπαραμίλλου δυνάμεως ὄλους τοὺς προαναφερθέντας θεολογικοὺς κλάδους καὶ παρέσχεν ἰδιαίτερον ὄλος συμβολὴν εἰς τὴν ἔξαρσιν τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὅπως θὰ ἐκθέσωμεν διὰ τῆς παρούσης ὀμιλίας, προτάσσοντες ὀλίγα μόνον ἀπαραίτητα βιογραφικὰ στοιχεῖα τοῦ ἐγκωμιαζομένου ἁγίου ἀνδρός.

*

Ἡ προσωπικότης του καὶ ἡ συγγραφικὴ του δραΐσις ἀποτελεῖ «τηλανγὲς πρόσωπον» τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ζωῆς καὶ τῆς θεολογικῆς ἡμῶν γραμματείας τῶν νεωτέρων χρόνων.

Ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ Νάξῳ τῶ 1749, ἐκ γονέων εὐσεβῶν, Ἀντωνίου καὶ Ἀναστασίας Καλλιβοῦρτζη, καὶ ἔλαβε τὸ βαπτιστικὸν ὄνομα Νικόλαος. Ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα γράμματα παρὰ τοῦ ἱερέως τῆς ἐνορίας του, τὸν ὁποῖον καὶ ὑπηρέτει εἰς τὰς ἱεροτελεστίας. Τὸ γεγονός τοῦτο πάντως δὲν εἶναι ἀσχετον πρὸς τὴν ἰσόβιον ἀφοσίωσίν του εἰς τὴν λειτουργικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Ἀργότερον ἐφοίτησεν εἰς τὴν ἐν Νάξῳ Σχολήν, τὴν ὁποῖαν εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐκλείσεν, ὡς διευθυντῆς αὐτῆς, καὶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους ἀρχιμανδριότης Χρῦσανθος ὁ Αἰτωλός³, ἀδελφὸς τοῦ ἐθναποστόλου καὶ ἱερομάρτυρος Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ. Δεκαεξαετῆς δὲ μετέβη εἰς τὴν ὀνομαστικὴν Ἐδαγγελικὴν Σχολὴν τῆς Σμύρνης. Ἐκεῖ ἐμαθήτευσεν πλησίον τοῦ ἀοιδίμου ἱεροδιδασκάλου Ἱεροθέου Βουλισμᾶ, ἐπὶ τετραετίαν. Τόση δὲ ἦτο ἡ ἀλματώδης πρόοδος αὐτοῦ εἰς τὴν θεολογικὴν μόρφωσιν — καὶ παραλλήλως εἰς τὴν ἀρετὴν — ὥστε κατέπλησσε καὶ διδασκάλους καὶ συμμαθητάς. Ὁ ἴδιος ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Ἱεροθέος τοῦ ἔγραψε βραδύτερον: «ἐλθέ, νιέ μου, καὶ ἄν τὴν εἰς τὸ γῆρας μου νὰ σὲ ἀφήσω μετὰ θάνατον εἰς τὸ σχολεῖον διδάσκαλον, ὅτι δὲν ἔχω ἄλλον ὡσάν σὲ ὅμοιον εἰς τὴν προκοπήν»⁴.

Τῶ 1770, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Νάξον, προσελήφθη ὑπὸ τοῦ τότε μητροπολίτου Ἀνθίμου Βαρδῆ ὡς

(3) Δὲν φαίνεται ἀκριβῶς τὸ σνήθως γραφόμενον, ὅτι ὁ δὸς Νικόδημος ὑπῆρξε μαθητῆς Χρῦσανθου τοῦ Αἰτωλοῦ ἐν τῇ Σχολῇ τῆς Νάξου (Περβλ. Ἱ. Κολιτσάρα, Νικόδημος ὁ ἀγιορεΐτης, «Ἀκτῖνες» 1953 σ. 401 ὁμοίως Θεολ. Διωνυσίου, Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορεΐτης, Ἀθήναι 1959, σελ. 26). Ἐφ' ὅσον ὁ μὲν Νικόδημος δεκαεξαετῆς ἦδη ἀπέρχεται ἐκ Νάξου, ἵνα φοιτήσῃ εἰς τὴν Ἐδαγγελικὴν Σχολὴν τῆς Σμύρνης, ὁ δὲ Χρῦσανθος ὁ Αἰτωλὸς πολὺ βραδύτερον ἐδίδαξεν ἐν τῇ Σχολῇ τῆς Νάξου, πάντως μετὰ τὴν ἀνακαινίσιν αὐτῆς τῶ 1770, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐμαθήτευσεν παρ' αὐτῶ ὁ Νικόδημος, ὡς παρετήρησεν εὐστόχως καὶ ὁ Νάξιος Καθηγητῆς κ. Β. Σφυρόερας.

(4) Παρὰ Ἱ. Κολιτσάρα, ἐνθ' ἄνωτ.

γραμματεὺς καὶ συνεργάτης αὐτοῦ ἐπὶ πενταετίαν. Ἐκεῖ ἐγνωρίσθη μὲ ἐμπεριστατόν τινας ἀγιορεΐτας, διακρινόμενους διὰ τὸν ἔνθεον ζήλόν των, οἱ ὅποιοι εἶχον καταφύγει εἰς τὰς νήσους, διωκόμενοι ἐξ Ἁγίου Ὄρους, ὡς θὰ ἴδωμεν. Οἱ ἀγιορεΐται οὗτοι τὸν ἐνημέρωσαν περὶ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μοναστικῆς πολιτείας, ἣ ὁποία ἔκτοτε ἠχμαλώτισε τὴν καρδίαν του. Κατόπιν ἐταξίδευσεν ἐπὶ τούτῳ εἰς Ὑδραν, διὰ νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὸν ἐκεῖ σχολάζοντα περιώνυμον ἐπὶ σοφία καὶ ἀγιότητι, πρῶτον ἀρχιεπίσκοπον Κορίνθου Μακάριον Νοταρᾶν, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεδέοντο ἰδεολογικῶς καὶ διὰ κοινῶν ἀγώνων οἱ διωκόμενοι ἐκεῖνοι ἀγιορεΐται, καὶ ἀνέπτυξε μετ' αὐτοῦ ἰσόβιον σύνδεσμον στενωτάτων.

Τῷ 1775 ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Νάξον διὰ τὸ Ἁγιον Ὄρος. Κατετάγη ἀρχικῶς εἰς τὴν Μονὴν Διορυσίου, ὅπου ἐκάθη μοναχὸς καὶ μετωνομάσθη Νικόδημος. Ἐν συνεχείᾳ ἐγκατεστάθη ἀλληλοδιαδόχως εἰς διαφόρους Σκήτας καὶ Κελλία, ἀφοῦ διετέλεσεν ἐπὶ τινα ἔτη καὶ ὡς ὑποτακτικὸς τοῦ ἐπανεληθέντος ἐκ τῆς Νάξου γνωρίμου του ἀγιορεΐτου Γέροντος Ἀρσενίου τοῦ Κολλοβᾶ, τὸν ὁποῖον μάλιστα καὶ ἠκολούθησεν ἀποσπασθέντα προσωρινῶς εἰς τὴν νησίδα Σκυροπούλαν. Ἀναμιχθεὶς δὲ ἐνεργώτατα εἰς τοὺς σφοδροὺς ἀγῶνας τῶν Κολλοβάδων (τοὺς ὁποίους θὰ ἴδωμεν ἀκολούθως), ἐνετρόφησε παραλλήλως εἰς τὰς πλουσίας βιβλιοθήκας ὁλοκλήρου τοῦ ἁγίου Ὄρους καὶ ἠσχολήθη εἰς ἀξιολογητάτην συγγραφικὴν ἐργασίαν. Ἐν μέσῳ πολλῶν ἀγώνων καὶ συγγραφικῶν μόχθων, ἀλλὰ καὶ πολλῶν διωγμῶν, διατελῶν, εὖρε στοργὴν καὶ ἀγάπην παρὰ τῶν μοναχῶν ἀδελφῶν Σκυροταίων. Ἐμεινεν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸ Κελλίον των, ὑπαγόμενος εἰς τὴν Μονὴν τῆς Μεγίστης Λαύρας. Καὶ ἐκεῖ ἐπεδίετο καὶ πάλιν ἀόκως εἰς τὴν μελέτην, τὴν συγγραφὴν καὶ τὰς ἐκδόσεις βιβλίων, μέχρις ὅτου ἐξεδήμησε πρὸς Κόριον, ἐν μέσῳ τῶν προσφιλῶν του τούτων προσώπων τῷ 1809 (14 Ἰουλίου).—

*

Οἱ μελετῶντες τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἔργα τοῦ ἁγίου Νικοδήμου διακρίνουσιν εὐχερῶς, ὅτι—τόσον εἰς τὴν συγγραφικὴν του παραγωγήν, ὅσον καὶ εἰς τοὺς μαχητικὸς ἀγῶνάς του—διήκουσαν γραμμὴν καὶ κέρριον σκοπὸν αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἡ κατοχύρωσις καὶ ἀνάδειξις τῆς λειτουργικῆς παραδόσεως τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας. Τὰ συγγράμματά του ἐρευνῶν ζωτικὰ θέματα καὶ σπουδαίους τομεῖς τῆς ὀρθοδόξου λειτουργικῆς παραδόσεως. Καὶ οἱ ἀγῶνές του ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἀναβίωσιν τῆς παραδόσεως ταύτης, διὰ τῆς ἀναζωογονήσεως τῶν ὀρθοδόξων λειτουργικῶν θεσμῶν καὶ τῆς τονώσεως τῶν βαθυντέρων (μυστικῶν) ὀρθοδόξων βιωμάτων.

Ἐπισκοποῦντες δὲ τὰ συγγράμματά του διαπιστοῦμεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀγιότητα τοῦ ἀνδρός. Διακρίνομεν ἀμέσως ὅτι ζῆ ὁ ἴδιος προσωπικῶς ὅσα πνευματικὰ νοήματα καὶ βιώματα ἐκθέτει καὶ ἀναλύει, ἔχων πάντοτε «τὴν πρᾶξιν εἰς θεωρίαν ἐπίβασιν». Καὶ ἀποτυπώνει διὰ τῆς γραφίδος του τὴν προσωπικὴν του ἐμπειρίαν καὶ τὴν ἐντὸς αὐτοῦ πραγματοποιηθεῖσαν ἀφροίωσιν τῶν θεῶν ἐντολῶν τοῦ Ἐδαιγγεῖου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγιαστι-

κῶν στοιχείων τοῦ λειτουργικοῦ θησαυροῦ τῆς Ὁρθοδόξιας.

*

Εἶναι ἀληθές ὅτι, πολὺ πρὸ τῆς ἀνακηρύξεώς του ὡς ἁγίου ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις ἐγένετο τῷ 1955 ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου⁵, εἶχε καταστῆ εὐρύτατα γνωστὸς ὡς συγγραφεὺς. Ἄλλ' ἡ μελέτη ἀκριβῶς τῶν συγγραμμάτων του ἀπεκάλυπτεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τὴν ἀγιότητα αὐτοῦ πνεῦμα. Κατ' αὐτὸν τὸν ἀκραιφνῶς ὀρθόδοξον αὐτοῦ πνεῦμα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τὴν φήμην τῆς ἀγιότητος τοῦ ἀνδρός, τὴν διακηρυχθεῖσαν διὰ στόματος τῶν γνωρισάντων αὐτὸν καὶ διασωθεῖσαν μέχρις ἡμῶν, ἐνίσχυσε σπουδαίως καὶ ἐπεκύρωσεν ἢ ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ διαχεομένη ἀληθινῇ «εὐωδία Χριστοῦ» (Β' Κορ. β' 15) καὶ ἡ ἀποθησαυρισθεῖσα ἐν αὐταῖς πείρα ἁγίου συγγραφέως. Ὅπως δηλονότι οἱ προσωπικῶς γνωρίσαντες αὐτὸν ἠδύνατο νὰ ἀναπολήσωσι τὴν μορφήν, καὶ τὴν φυσιογνωμίαν αὐτοῦ, τοιοντοτρόπως καὶ οἱ ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ γνωρίσαντες τὸν ἄνδρα δύνανται, ὄχι ὀλιγώτερον, νὰ ἀναπαραστήσωσι νοερῶς τὰ πνευματικὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ γνωρίσματα, καὶ νὰ κατανοήσωσι τὸ ὄψος τῆς ἀγιότητος τοῦ ἐξόχου τούτου διδασκάλου καὶ προμάχου τῆς ὀρθοδόξου Παραδόσεως.

*

Ἄν καὶ εἰς ἅπαντα τὰ συγγράμματα τοῦ Νικοδήμου ἐνυπάρχη πολὺ ὄλικόν ἀναφερόμενον εἰς τὴν λειτουργικὴν ζωὴν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ὠρισμένα ὅμως ἐξ αὐτῶν—καὶ δὴ ὄχι ὀλίγα—ἔχουσι καθαρῶς λειτουργικὸν σκοπὸν καὶ περιεχόμενον.

Ὁὕτω· Τὸ «Περὶ συνηχοῦς μεταλήψεως τῶν Ἀχράντων τοῦ Χριστοῦ Μυστηρίων» βιβλίον αὐτοῦ, γραφὴν ἀρχικῶς παρὰ τοῦ Μακαρίου Νοταρᾶ (ὅπως τοῦλάχιστον βεβαίωσι ὁ Ἀθανάσιος ὁ Πάριος, ὁ εὐδοκίμως ἐγγὺς προσώπων καὶ πραγμάτων) καὶ βραδύτερον συμπληρωθὲν ὑπὸ τοῦ Νικοδήμου, ἀφορᾷ εἰς ζωτικώτατον λειτουργικὸν θέμα καὶ ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἀναβίωσιν ἀρχαίας πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις ἠτόνισε βαθμηδόν, ἐνῶ ἡ τακτικὴ θεία κοινωνία ἀποτελεῖ βασικώτατον στοιχεῖον, διὰ νὰ ὑπάρξη ἀγιότης βίου καὶ ζωσα χριστιανικῆ λατρείας.

Τὸ «Ἐξομολογητᾶριον», ὡσαύτως, τοῦ Νικοδήμου ἐξυπηρετεῖ θεμελιώδη θεσμὸν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, περιλαμβανόμενον εἰς τὸν λειτουργικόν—καὶ δὴ τὸν μυστηριακόν—αὐτῆς κύκλον. Καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο, παρὰ τὰς ἐπιφυλάξεις τινῶν περὶ αὐτοῦ, περιῆλθεν εἰς χεῖρας ἀναριθμητῶν ἱερέων καὶ κατήχησε πολλοὺς ἐξομολογητάς, ὄχι ὀλίγον ὠφελήσαντας τὸν λαόν, εἰς χρόνους μάλιστα κατὰ τοὺς ὁποίους καὶ ἡ μόρφωσις τοῦ κλήρου ἐσπάνιζε καὶ τὰ σχετικὰ βοηθήματα τῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν, τὰ ἀκραιφνῶς ὀρθόδοξα, ἦσαν ἐλάχιστα, ἂν μὴ καὶ ἀγνωστα καὶ ἀπρόσιτα.

Πολλὰ ἄλλα ἔργα τοῦ Νικοδήμου ἐξυπηρετοῦσιν ἀποκλειστικῶς λειτουργικὸς σκοποὺς ἢ ἀσχολοῦνται

(5) Βλ. Ἐπίσημον ὄργανον τοῦ Οἴκου. Πατριαρχείου «Ὁρθόδοξία» ἔτος 1955 σελ. 390.

εις ερμηνείας λειτουργικῶν κειμένων. Καὶ δὴ ἀφ' ἐνὸς πλουσιωτάτη ὑμνογραφικῆ αὐτοῦ ἐργασία συνέθεσε πλείστας ἀκολουθίας εἰς διαφόρους ἀγίους, ἢ συνεπλήρωσε παλαιότερας ἔλλιπεις τοιαύτας, με ἐξαιρετον πάντοτε θεολογικὸν περιεχόμενον καὶ λογοτεχνικὴν χάριν· ἀφ' ἑτέρου δὲ διάφορα ἐρμηνευτικὰ αὐτοῦ ἔργα ἐπεξηγοῦσι τὰ νοήματα τῶν βαθυστοχάστων ὑμνωδῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ δίδουσι εἰς τὸν Νικοδήμου τὴν εὐκαιρίαν νὰ προσφέρῃ «ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιὰ» (Ματθ. ιγ' 52) στοιχεῖα καὶ διδάγματα τῶν ὀρθοδόξων λειτουργικῶν θησαυρῶν.

Περὶσποδάστα ἔργα τοῦ εἶδους αὐτοῦ εἶναι: τὸ «Ἐορτοδρομιον», ἥτοι ἐρμηνεία εἰς τοὺς ἀσματικούς κανόνας τῶν Λεσποτικῶν καὶ Θεολογικῶν Ἐορτῶν (λίαν ἀξιόλογον καὶ ἀπὸ φιλολογικῆς ἀπόψεως)· ἢ «Νέα κλίμαξ», ἥτοι ἐρμηνεία τῶν ἀναβαθμῶν τῆς Ὀκτωήχου, καὶ τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Κήπος χαρίτων», ἥτοι «ἐρμηνεία γλαφυρὰ εἰς τὰς ἐννέα ὠδὰς τῆς στιχολογίας».

Εἰς πάντα τὰ ἔργα ταῦτα ἀποθανυμάζομεν τὸν ἀριστον λειτουργιολόγον καὶ ἀγιολόγον τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀκριβῆ ἐρμηνευτὴν ἱερωτάτων λειτουργικῶν θεσμῶν καὶ σεπτῶν λειτουργικῶν ἡμῶν κειμένων. Καὶ περαιτέρω ὁμοίως, ὡς ἀγιολόγος μὲν ἐξέδωκε τὸν «Συναξαριστὴν» τῶν 12 μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὸ «Νέον Μαρτυρολόγιον» καὶ τὸ «Νέον Ἐκλόγιον», περιέχοντα τοὺς βίους τῶν ἁγίων, καὶ δὴ καὶ τῶν νεωτέρων, τῶν μετὰ τὸν Φώτιον χρόνων. Ὡς ἐρμηνευτὴς δὲ ἐξέδωκεν ἐρμηνείας τῶν εἰς τὰς 14 ἐπιστολάς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὅσων καὶ εἰς τὰς 7 Καθολικὰς ἐπιστολάς καὶ εἰς τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Προφητὰνακτος Δαυὶδ.

Τί δὲ νὰ εἴπωμεν διὰ τὸ «Πηδάλιον» τῆς μῆς ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον συνέθεσεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ μοναχοῦ Ἀγαπίου, καὶ τὸ ὁποῖον ἀριθμῆ ἤδη πολλὰς ἐκδόσεις; Εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐκκλησιαστικὸν βιβλίον του, τὸ διδάξαν εἰς πολλὰς γενεὰς ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν τὴν προσήλωσιν εἰς τὰ θέσμια καὶ τὴν Παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν· βιβλίον τὸ ὁποῖον συνέβαλε σπουδαίως τῶν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοργάνωσιν ὅσων καὶ εἰς τὴν τῶν ἡθῶν εὐκοσμίαν, διὰ τῆς προβολῆς τοῦ πνεύματος τῶν Κανόνων τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ λειτουργικὴ σημασία τοῦ βιβλίου τούτου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἐκαλλιέργησε τὸ φρόνημα τῆς ἐντὸς τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας ζωῆς παντός τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ καὶ συνέδεσε τοιουτοτρόπως μετὰ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ μετὰ τῆς λειτουργικῆς αὐτῆς ζωῆς πᾶσαν ψυχὴν χριστιανῶν ὀρθοδόξων.

Εἰς τὴν τῶν ἡθῶν εὐκοσμίαν ὡσαύτως ἀφορῶσι, διὰ τῆς καλλιέργειας ὀρθοδόξων βιωμάτων καὶ ἐκκλησιαστικῶφρονος συνειδήσεως, καὶ τὰ ἄλλα ἔργα τοῦ Νικοδήμου⁶, τὰ ἐποικοδομητικὰ (ὅπως ἢ «Χρη-

στοθήθεια τῶν Χριστιανῶν», «Γυμνάσματα πνευματικά», «Συμβουλευτικὸν ἐγχειρίδιον περὶ φυλακῆς τῶν πέντε αἰσθησέων» κλπ., καθὼς καὶ τὰ πατερικὰ («Ἐδεργετηνός», «Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν νηπτικῶν Πατέρων», τὰ σχολιασθέντα ἐπ' αὐτοῦ ἔργα Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ Συμεῶν τοῦ νέου θεολόγου κλπ.). Περὶ τούτου ὁμοίως σημειοῦμεν μόνον, ἀπὸ καθαρῶς λειτουργικῆς ἀπόψεως, ὅτι τὸ ἐκδηλον καὶ ἐντονον μυστικὸν αὐτῶν πνεῦμα χειραγωγεῖ καὶ μεταγωγεῖ τοὺς πιστοὺς, ἵνα προσφέρωσι διὰ τοῦ ὄλου βίου αὐτῶν «θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν» (Ρωμ. ιβ' 1), εἰς τὴν ὁποῖαν ἀγει καὶ ἡ ὅλη λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. (Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ

τοιαύτας τινὰς κριτικὰς παρατηρήσεις, γράφει ὅτι «ἡ κριτικὴ ἀπέδειξεν (:), ὅτι εἶναι μεταπεφρασμένα ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ τὰ «Πνευματικὰ γυμνάσματα» καὶ τὸ «Περὶ συνεχοῦς θείας μεταλήψεως». Καὶ παραπέμπει μὲν εἰς ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθέντα κώδικα τῆς Ἁγίας Ἀννης καὶ τὸν αὐτόθι ἔλεγχον τοῦ πράγματος, ὀφειλόμενον εἰς τὸν σύγχρονον τοῦ Ἁγ. Νικοδήμου Θεοδώρητον τὸν ἐξ Ἰωαννῶν, προηγούμενον Λαυριώτην (πρόσωπον οὐχὶ πάντως ἀξιοπίστον, διὰ γε τὰς ὑπ' αὐτοῦ γενομένας παραποιήσεις τοῦ Νικοδημίου κειμένου κατὰ τὴν ἐπιστάσις αὐτοῦ, ἐκτόπισσιν τοῦ «Πηδαλίου»), καθὼς καὶ εἰς τὴν κριτικὴν ἢ «ἤσκησιν ἄλλοι τε καὶ ὁ Φίλιππος Meyer, ὁ γνωστός ἐκδοτὴς τῶν Τυπικῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους» οὐχ ἦττον ἐκφράζεται μετὰ τινος ἐπιφυλάξεως, γράφων π.χ. «τούτο—τὸ Περὶ συνεχοῦς θείας μεταλήψεως—λέγεται ὅτι εἶναι ἢ μεταφράσις...» καὶ περαιτέρω «τοιαύτην, ὡς ἔδειται, ξενικὴν καταγωγὴν ἔχει καὶ ἐν τῶν καλλιτέρων ἠθικοπλαστικῶν συγγραμμάτων του, ὁ «Ἀδάτος πόλεμος». Περὶ τοῦ τελευταίου προσθέτει ἐν ὑποσημειώσει, ὅτι «εἶναι τοῦ Λαυρεντίου Scupoli τὸ Combattimento spirituale=Πνευματικὸς πόλεμος, ἀκμάσαντος περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἀκολούθως δ' ἀποφαίνεται ὅτι ὁ «Ἐδεργετηνός» εἶναι πόνημα τοῦ Ἁγίου Μακαρίου Νοταρά, ὡς καὶ ἡ «Φιλοκαλία», καὶ ὅτι «τοὺς προλόγους μόνον ἔκαμεν ὁ Νικοδήμος κατὰ πρόσκλησιν τοῦ συγροτήσαντος τὰ δύο ταῦτα ὄγκωδη καὶ σπουδαιότατα βιβλία, ὡς γράφει ὁ βιογράφος τοῦ Νικοδήμου Εὐθύμιος (βλ. καὶ Σάβαν Νοελλ. Φιλολ. σ. 624: «τῷ 1776 Μ'ακάριος) ὁ (Νοταράς) τῷ παρέδωκε τὴν Φιλοκαλίαν πρὸς ἐπιθεώρησιν καὶ ὁ Νικοδήμος συνέθετο τὸ πρόομιον καὶ τοὺς συνοπτικούς βίους τῶν ἐν αὐτῇ συγγραφῶν, κελεύσει τοῦ αὐτοῦ διορθώσας τὸν Ἐδεργετηνόν». Περαιτέρω δὲ (σελ. 189) τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιτομὴ ἐκ τῶν προφητανακτοδαιτικῶν ψαλμῶν κλπ.» ἔργον τοῦ Νικοδήμου χαρακτηρεῖται ὡς συμπλήμα τῶν «Ἐξομολογήσεων» τοῦ Ἱ. Ἀδγουστίνου.

Τὰς ἐν λόγῳ κριτικὰς αὐτοῦ παρατηρήσεις ὁ εἰρημένος Μητρ. Κορυθαίας κ. Εὐλόγιος κατακλείει σημειῶν ὅτι ἡ ἀπαρίθμησης ὡς πλείστων ἔργων τοῦ Νικοδήμου καὶ ἡ ἀπόδοσις εἰς αὐτὸν ἀβασανίστως τῶν μνημονευθέντων συγγραμμάτων «δὲν προάγουσι τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ ὡς συγγραφέως», ἀφοῦ καὶ τὰ ὑπολειπόμενα ἀδιαμφισβήτητα ἔργα αὐτοῦ «ὀλίγα ἴσως τὸν ἀριθμῶν, ἀλλὰ μεγάλα εἰς ὄγκον... εἶναι ἱκανὰ νὰ παρουσιάσωσιν αὐτὸν ὡς τὸν μεγαλύτερον Ἀγιολόγον συγγραφέα τῆς ἐποχῆς του», ὅστις «εἶναι ἀξιοθαύμαστος διὰ τὴν καταπληκτικὴν ἐργατικότητα καὶ τὰς πολυποικίλους σημειώσεις, δι' ὧν πρᾶγματι ἐπλοῦτισε τὰς ἐκδόσεις του καὶ καθίσταται τῷ ὄντι προσδόκιμος καὶ ἀσυναγώνιστος ὁ ἀείμνηστος ἀγιῶν».

Ἄλλ' ὡς ὀρθῶς παρατηρήθη (ὑπὸ τε τοῦ L.Petit κ.ἄ), ὁ Νικοδήμος ὑπῆρξε μέγας ὡς συγγραφεὺς, «καθὼς ἐπίσης καὶ ὡς ἐκδότης». Ὡς ἐκδότης δὲ οὐδέποτε ἠκέσθη εἰς ἀπλήρ ἐκδοσιν προὑπαρχόντων κειμένων. Ἀφ' ἐνὸς αἱ ἄφρονον ὑποσημειώσεις του εἰς τὰ δημοσιευόμενα ἔργα ἀποτελοῦσιν ἀξιολογιστικὴν συγγραφικὴν αὐτοῦ συμβολὴν καὶ συμπλήρωσιν τῶν ἐκδο-

(6) Κριτικαὶ τιναὶ διετύπωσαν ὀρισμένας ἀντιρρήσεις περὶ τῶν ἐκ τῶν ἔργων τῶν φερομένων ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικοδήμου, θεωροῦντες ταῦτα ὡς μὴ συγγραφέντα ἀρχίθεν ὑπ' αὐτοῦ. Οὕτως ὁ Μητροπολίτης Κορυθαίας Εὐλόγιος Κουρίλας, (ἐν «Θεολογία», ἔτος 1955, σελ. 40), ἐπισημαίνει

ΟΙ «ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΙ» ΚΑΙ Η ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΑΥΤΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

B'

‘Ο άνόσιος και άχαρις όμως άγων των «ευαγγελικών» δέν έπαυσε και κατά τον παρόντα αιώνα μέχρι των ημερών ημών. Ένισχυθέντες μάλιστα και διά τινων Έλλήνων ευαγγελικών, άφιχθέντων εκ Μ. 'Ασίας κατά την έν έτει 1922 γενομένην Μικρασιατικήν καταστροφήν έν 'Αθήναις και άλλαχού τής Ελλάδος έγκατασταθέντων, συνέχισαν και συνεχίζουν δυστυχώς κατά τής 'Ορθόδοξου πίστεως ημών τό διαβρωτικόν αυτών έργον. Έκμεταλλούμενοι την πένιαν και την δυστυχίαν του λαού ημών λόγω των δυσμενών συνθηκών, αίτινες έδημιουργήθησαν υπό των δύο μεγάλων πολέμων τής κατοχής και του έμφυλίου σπαραγμού διά τής παροχής ύποδημάτων, τροφών και ένδυμασιών και διά παντοίων άλλων μέσων ειλκυσαν ψυχάς αίτινες έν ανάγκη εύρισκόμεναι ένέδωσαν εις τας άπεχεθεΐς ενεργείας αυτών και ούτω ηύξησαν σημαντικώς τον αριθμόν των μελών ώς και τους εύκτηρίους οίκους αυτών ίδια μετá την άπελευθέρωσιν και έντεϋθεν λόγω τής έξωθεν και δη' έξ 'Αμερικής μεγίστης οικονομικής και ήθικης αυτών ένισχύσεως, δι' ην θά γίνη λόγος κατώτερω. Οί Ευαγγελικοί κατά την τελευταίαν δωδεκαετίαν έχουν καταστή

λίαν επικίνδυνον περισσότερο από ό,τι φαντάζεται τις. Προπαγανδίζουν ύπούλως και μεθοδικώς, παρερμηνεύοντες και τό γράμμα και τό πνεύμα του ισχύοντος Συντάγματος, παραβαίνοντες συγχρόνως και την ρητήν άρχήν τής Οικουμενικής κινήσεως την διατυπωθεΐσαν ήδη από του 1920 έν τή έγκυκλίω του Οικουμενικού Πατριαρχείου, έν τή όποία ώς βάσις τής ειλικρινούς έπαφής των Έκκλησιών έτίθετο «ή άρσις και άπομάκρυνσις πάσης άμοιβαίας δυσπιστίας, προκαλουμένης εκ τής παρά τισι παρατηρουμένης τάσεως εις τό σαηνεΰσαι και προσηλυτΐσαι άλλων όμολογιών όπαδούς»¹. Διά ποίων δέ μέσων και τρόπων και ενεργειών διενεργείται ή προπαγάνδα αυτή, αναφέρομεν έν συνεχεία.

Κατά τό έτος 1874, ώς άνωτέρω εΐρηται, ιδρύθη έν 'Ελλάδι ό πρώτος εύκτήριος οίκος των Ευαγγελικών. Από τό έτος τουτο μέχρι σήμερα έχουν παρέλθει 83 έτη. Δυστυχώς λόγω τής τεραστίας και σκανδαλώδους προπαγάνδας αυτών και τής έξωθεν πλουσίας ένισχύσεώς των, οι εύκτήριοι οίκοι αυτών άνέρχονται σήμερα περισσότεροι του αριθμού 83, δηλαδή οι Ευαγγελικοί βαδίζουν άργώς μέν, αλλά σταθερώς και κατακτούν πάντοτε έδαφος, ιδρύοντες εύκτηρίους οίκους ούχι μόνον εις τά μεγάλα άστικά κέντρα, αλλά και εις μικράς κωμοπόλεις και κοινότητες. Ούτω ή 'Ορθόδοξος Πατρις μας είναι σήμεραν κατάσπαρτος εύκτηρίων Ευαγγελικών οίκων πασών των έν 'Ελλάδι δρωσών προτεσταντικών παραφυάδων, έντός των όποίων και διά των όποίων δημιουργείται άχαλίνωτος και συστηματικός προσηλυτισμός. Τούτους παραθέτομεν κατωτέρω, σημειώνοντες συγχρόνως και την χρονολογίαν δι' όσους έλειτούργησαν από την άπελευθέρωσιν και έντεϋθεν, ίνα καταδείξωμεν την τεραστίαν αυτών αύξησιν κατά την τελευταίαν δωδεκαετίαν, ώς έπίσης και τον αριθμόν μελών εις όσους ήδυνήθημεν να έξακριβώσωμεν έξ έγκύρων και ύπευθύνων πηγών.

θέντων κειμένων (ούτω π.χ. τά σχόλια και αί ύποσημειώσεις τον εις την «Ερμηνείαν εις τους 150 Ψαλμούς του Προφήτáνακτος Δαυΐδ... Έθνημιόν του Ζυγαδηρού», μεταφρασθεισαν εις άπλουστέρην διάλεκτον υπό του Νικοδήμου, καταλαμβάνουσι τό ήμισον σχεδόν του όλου έργου). 'Αφ' έτέρου δέ, και εις άς περιπτώσεις ύπόκειται ώς βάσις έργου τινός του Νικοδήμου προϋπάρχουσα έργασία άλλου συγγραφέως, έλληνος ή μη, ήκιστα δύναται να λεχθΐ ότι ό Νικόδημος συνέγραψε μόνον τον πρόλογον ή έστω και τας σημειώσεις. Αποβλέπων ούτος εις τον έποικοδομητικόν χαρακτήρα ώρισμένων ξένων συγγραφών, τό μέν έξουσιοδοτούμενος υπό των οικείων συγγραφέων (ώς του Μακαρίου Νοταρά), τό δέ παρακινούμενος υπό του έκδοτικού ζήλου των αδελφών Σκουρταίων, ήτοίμαζε προς έκδοσιν άλλότριά τινά έποικοδομητικά έργα, προσδίδων όπωσδήποτε εις ταύτα ικανά νέα στοιχεία διά τής ίδιας αυτού έπεξεργασίας, αλλά και μη άντιποιούμενος συγγραφικόν τίτλον, έφ' όσον κατά τό πλείστον άνωνόμως έξεδίδοντο ταύτα ή σαφώς έδηλοϋτο ότι πρόκειται περί άναθεωρήσεως και βελτιώσεως ξένων εργασιών. Προκειμένου δέ περί έργων μη όρθόδοξου προελεύσεως (ώς οι πυρήνες των «Πνευματικών Γυμνασμάτων», του «Αοράτου Πολέμου» και, ένδεχομένως, του «Περί συνεχούς θεΐας μεταλήψεως») ό Νικόδημος—ώς παρατηρεί έδστόχως ό μοναχός Θεόκλητος Διονυσιάτης (μν. έργ. σ. 192)—τά έργα εν εις την κάμνον τής όρθόδοξου ψυχής του και τά άνέσχεεν εκείθεν άπόγους όρθόδοξα με τας προσθαφαιρέσεις, την αύξησιν των Κεφαλαίων, την άμβλυνσιν των έντόνων σημείων τής Αντικής διανοητικότητας και την παράθεσιν τής πληθούς των ύποσημειώσεων και σχολίων, διατηρών μόνον «έξάρτησιν μορφής και τίτλου» (αυτόθι σ. 199), όταν «ήρρεσεν εις αυτόν ή σκελέτωσις του έργου... (όπότε) τό έχρησιμοποίησε μόνον από άπόψεως διατάξεως τής ύλης» (σελ. 198).

“Οθεν, έν συμπεράσματι, συνάγομεν και φρονοϋμεν άδιστάκτως ότι άπαντα τά φερόντα του Νικοδήμου συγγράμματα ούχι άναιτίως άποδίδονται αυτώ, έφ' όσον είναι άδιαμφισβήτητον ότι «προσθήκαι και αφαιρέσεις και άλλιώσεις καλλωπισθέντα τε και μετ' έπιμελείας διορθωθέντα και σημειώμασι διαφόροις καταγλαϊσθέντα» ύπ' αυτού παρεδόθησαν εις ημάς ώς «μεγάλα πνευματικά έργα του όρθόδοξου κόσμου».

I. ΠΙΝΑΞ ΕΜΦΑΙΝΩΝ ΤΟΥΣ ΚΑΘ' ΑΠΑΣΑΝ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΝ ΕΥ- ΚΤΗΡΙΟΥΣ ΟΙΚΟΥΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΩΝ

α) ‘Ο πα δ ω ν ‘Ελευθέρου Ευαγγελικού Δόγματος ('Αρχηγός Κων/νος Μεταλληγός, συνταξιούχος υπάλληλος 'Υπουρ. Οικονομικών, εκ Κερκύρας).

1) 'Αθήναι: 'Αλκιβιάδου 3 (ιδιόκτητον μεγαλοπρεπές μέγαρον). Προϊστάμενος Κων/νος Μεταλληγός και 'Ιωάνν. Δημόπουλος. 'Αριθμός συνεργομένων 3.200 περίπου.

2) Νέας Σμύρνης: 'Οδός 'Ομήρου 57· προϊστάμενος Κ. Σούμας· έτος ιδρύσεως 1953.

3) Νέας 'Ιωνίας: παρά τον σιδηρ. σταθμόν «Πευ-

1. Συνοδ. 'Εγκύκλ. 1902 πεβλ. 'Ιωάννου Καρμίση μνημ. έργ. σελ. 306.

κάκια»— Ν. Φραγκόπουλος—έτος ιδρύσεως 1950.

4) Δάφνης (Δουργούτιου—Ἀρμενικός) Μελετ. Βασιλείου 18· προϊστάμενος Μαρτάν Μαρτιροσιάν.

5) Μελισσιών Ἀττικής· προϊστάμενος Παν. Τζα-νετάτος—έτος ιδρ. 1947.

6) Νικαίας Πειραιῶς—προϊστάμενος Γεώργ. Γλη-νός—έτος ιδρ. 1946.

7) Λιπασμάτων Πειραιῶς—προϊστάμενος Ἀβραάμ Χίντζογλου.

8) Κόρινθος—Ἐρμού 3—προϊστάμενος Δημ. Γκίλλας—έτος ιδρύσεως 1947—μέλη 12.

9) Μπουζίου Κορινθίας—προϊστάμενος Νικ. Κα-ραβᾶς—έτος ιδρύσεως 1947—μέλη 8.

10) Αἴγιον.—ὁδὸς Ὀρεινοῦ χιλιάρχου 13—προϊ-στάμενος Σ. Σάκαρης—μέλη 10 (συνέρχονται εἰς φι-λικὴν οἰκίαν ἄνευ ἀδείας).

11) Πατρῶν. Προϊστάμενος Φώτιος Φωτεινό-πουλος—έτος ιδρύσεως 1946—μέλη 50.

12) Καμινίων Πατρῶν.—Προϊστάμενος Γ. Ντε-μίρης—έτος ιδρύσ. 1947—μέλη 12.

13) Λουσικῶν Πατρῶν. Προϊστάμενος Ἄνδρ. Σ. Χρονόπουλος—έτος ιδρύσ. 1947—μέλη 10.

14) Τραγανὸ Ἠλείας· προϊστάμενος Ἠλίας Παρασκευόπουλος—έτος ιδρύσεως 1947—μέλη 20 περί-που.

15) Κάλφα-Τριταῖς—προϊστάμενος Βασ. Παρα-σκευόπουλος—έτος ιδρύσεως 1947—μέλη 30.

16) Λάνθι Ἠλείας—προϊστάμενος Παν. Μακρῆς—έτος ιδρύσεως 1947—μέλη 8.

17) Ἀμαλιάδος—προϊστάμενος Γ. Παπατσώρης, Δικηγόρος—έτος ιδρύσεως 1947—μέλη 14.

18) Καλαμῶν—ὁδὸς Ψαρῶν (κῆπος-Ἐδέμ)—προ-ϊστάμενος Παν. Φασσέας ἰατρ. καὶ Διον. Μακρῆς.

19) Κουκουνάρα—Καλαμῶν—προϊστάμενος Δ. Μακρῆς—μέλη 20.

20) Λαμία (παρὰ τὸν σιδ. σταθμὸν)—προϊστά-μενος Ἄθαν. Κατσιμάδης—έτος ιδρύσεως 1953—οἰ-κογένεια 13—μέλη 80.

21) Θεσσαλονίκης ὁδὸς Παῖκου 4—προϊστάμενος Ἄθ. Κατσάρκας—1946 έτος ιδρύσεως—μέλη 108 ἢ 133.

22) Λάρισα—οἰκία ἰατροῦ Γκόλαντα—μέλη 8—(ἄνευ ἀδείας)—1956 έτος ιδρύσεως.

23) Ἀργοστόλιον—προϊστάμενος Γεράσιμος Χρι-στοφοράτος (ράπτης)—έτος ιδρύσεως 1955—μέλη 7 (ἄνευ ἀδείας).

24) Γύθειον (τέως Δήμος Καρδαμύλης)—προ-ϊστάμενος Διον. Μακρῆς (ἐκ Καλαμῶν)—μέλη 10 (ἄνευ ἀδείας).

25) Λαγκαδᾶ (διεσπάσθησαν εἰς δύο έτ. 1957)—προϊστάμενος Γεώργιος Γκόσιος—μέλη 10.

26) Πτολεμαίδος—προϊστάμενος Ι. Χαντζό-πουλος—έτος ιδρύσεως 1957.

27) Κιλκίς—προϊστάμενος Ν. Μοσχίδης—έτος ιδρύσεως 1946—μέλη 47.

28) Δράμας—ὁδὸς Ἀμύντα—προϊστάμενος Συμ. Μαξιμιάνης—έτος ιδρύσεως 1956—μέλη 10.

29) Πρωσωτσάνης Δράμας—προϊστάμενος Ἄπ. Καβάκας—έτος ιδρύσεως 1946—μέλη 36.

30) Κομοτινῆς—προϊστάμενος Μηκίριτις Μελ-κογιάν—έτος ιδρύσεως 1955—μέλη 20.

31) Χανίων ὁδὸς Βασ. Κων/νου—προϊστάμενος Γ. Καρβουνάκης—μέλη 45.

32) Ἡρακλείου Λεωφόρος Γεωργίου Β΄—προϊ-στάμενος Μιχ. Μαρκομανωλάκης—μέλη 50.

33) Ἴννι Μονοφατσίου Κρήτης—προϊστάμενος Μιχ. Μαρκογαμβράκης.

34) Κερκύρας—προϊστάμενος Ἰωάνν. Μπούκης Βιβλιοπώλης—μέλη 48.

35) Κοντοκαλίου Κερκύρας—προϊστάμενος Ἀλεξ. Κάντας ξυλουργ.—μέλη 27.

Β) Ὁ πα δ ὶ ν τοῦ Εὐ α γ γ ε λ ι κ οῦ Δ ὶ γ μ α τ ο ς (Ἀρχηγὸς Γ. Χατζηαντωνίου).

36) Ἀθῆναι: Λεωφ. Ἀναλίας 50—προϊστάμενος Μ. Κυριακάκης (ἤδη ἀνεγείρεται μεγαλοπρεπὲς ιδιό-κτητον μέγαρον).

37) Β΄. Ἀθηνῶν. Ἀνδρούτσου 24. Προϊστά-μενος Γ. Χατζηαντωνίου.

37α) Δάφνης Ἀθηνῶν. «Ἀρμενική» Κακλα-μάνου 15. Προϊστάμενος Γεώργιος Δεμιρτσιάν.

38) Πειραιῶς, πλατεῖα Τερψιθέας. Προϊστάμενος Σ. Δεληγιαννίδης.

39) Νικαίας Πειραιῶς. Προϊστάμενος Ν. Λάμ-δρου.

40) Ἀμαρούσιον. Προϊστάμενος Μιχ. Κυρια-κάκης.

41) Χαλκίδος. Προϊστάμενος Ν. Ζαῦρης καὶ Γ. Κατσούλης—μέλη 60.

42) Αἰγίνης (χωρίον Κυψέλη). Προϊστάμενος Ι. Καμπανάος καὶ Σ. Δεληγιαννίδης (ἐκ Πειραιῶς)—μέλη 30 περίπου.

43) Βόλου ὁδὸς Κουμουνοῦρου 25. Προϊστά-μενος Β. Σακκέλης—μέλη 80.

44) Κατερίνης. Προϊστάμενος Α. Ζωδιάτης—ἄνω τῶν 2000 μελῶν.

45) Σεβαστῆς Κατερίνης. Προϊστάμενος Σ. Ἀ-ναστασιάδης.

46) Θεσσαλονίκης, Κων/νου Παλαιολόγου 62. Προϊστάμενος Α. Μιχιτσόπουλος—μέλη 292.

47) Ἀκροποτάμου Θεσ/κης. Προϊστάμενος Σ. Σιδηρόπουλος. Μέλη 64.

48) Κιλκίς. Προϊστάμενος Δ. Θωμαΐδης—μέλη 50.

49) Βερροίας οἰκογ. 16—μέλη 80. Προϊστάμενος Α. Δαμασκηνίδης.

50) Νέου Μυλοτόπου Ἐδέσσης. Προϊστάμενος Κ. Ξανθόπουλος—οἰκ. 30.—μέλη 120.

51) Σερρῶν προϊστάμενος Γ. Διαμαντόπουλος.

52) Νιγρίτης. Προϊστάμενος Α. Ἠλίας.

53) Βέργης. Προϊστάμενος Γ. Ζέτας.

54) Δημητρισίου. Προϊστάμενος Γ. Ζιώγας.

55) Ἀγναντίας (νεόδμητον οἰκημα). Προϊστά-μενος Δ. Τερζῆς—οἰκ. 15, μέλη 51.

56) Ἰωαννίνων. Προϊστάμενος Ν. Προυσσαεὺς, μέλη 56.

57) Κονίτσης Κάτω. Προϊστάμενος Γρηγ. Μου-λαΐδης—έτος ιδρύσεως 1955—μέλη 25.

58) Ἀλεξανδρουπόλεως (συν. Τσιμεντένια). Προ-ϊστάμενος Φ. Ζήκας—οἰκογ. 27—μέλη 122.

(Συνεχίζεται) Ἀρχιμ. ΑΘΑΝ. ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΑ ΙΔΙΟΤΥΠΟΣ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ

Τὸ λήξαν ἔτος 1959 εἶχε χαρακτηρισθῆ ἐπισημῶς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς «Ἔτος τῆς Ὁρθοδοξίας», μὲ τὸν ἰδιαίτερον σκοπὸν τῆς ἐξάρσεως τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς διαφωτισέως του ἐπὶ τῶν ἐνεργουμένων ὑπὸ ἑτεροδόξων καὶ αἰρετικῶν προσηλυτιστικῶν προσπαθειῶν. Πράγματι δὲ καὶ πολλὰ ἐκδηλώσεις ἔλαβον χώραν καὶ διαφωτιστικὰ φυλλάδια ἐκυκλοφόρησαν κατὰ δεκάδας χιλιάδων καὶ γενικῶς ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία, ὁ ἐπιτελικὸς οὗτος τῆς Ἐκκλησίας Ὁργανισμὸς, ἀλλὰ καὶ οἱ διάφοροι ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας θρησκευτικοὶ σύλλογοι ἰδιαιτέραν ἀνέπτυξαν δραστηριότητα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν.

Εἶναι ὅμως γεγονός, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπισημανθῆ μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς, ὅτι καὶ ἡ ποικιλώνυμος προπαγάνδα, ἀμυνομένη, ἀνέπτυξεν ἰδιαιτέραν δραστηριότητα, ἀποδειχθεῖσα πλουσιωτέρα ἡμῶν εἰς ὑλικά μέσα, εἰς ὀργανωτικότητα καὶ εἰς φαντασίαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἐπιτείνωμεν τὰς προσπάθειάς καὶ νὰ ὑπερακοντίσωμεν τοὺς ἐναντίους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν βεβαίως μὲν ἄμεσα ἀποτελέσματα ὅσα καὶ μέσα διαθέτουν, κερδίζουν ὅμως εἰς ἀνοχήν, ἢ ὁποῖα καλλιεργεῖ δι' αὐτοὺς τὴν οἰανδήποτε εὐνοϊκωτέραν αὔριον.

Σκοπὸς τοῦ παρόντος πάντως δὲν εἶναι ἡ ὑπόδειξις μέσων δράσεως, πρὸς ἰκανωτέρους ἄλλωστε. Ἄλλ' εἶναι σκοπὸς νὰ ἐπιστηθῆ ἡ προσοχὴ τῶν φυλάκων εἰς ἓν εἶδος προπαγάνδας ἰσχυροτάτης καὶ ἰδιαζόντως ὑπόβου, ἢ ὁποῖα ὁμῶς παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἔτυχε τῆς δεούσης προσοχῆς.

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τὸ Βασιλικὸν Θέατρον «ἀνέβασε» τὸ θεατρικὸν ἔργον τοῦ Κλωντέλ «Εὐαγγελισμὸς», τὸ ἐπιῶν ἐκτός βέβαια τῆς καλλιτεχνικῆς του ἀξίας, ἦτο ζωηρότατον κήρυγμα ὑπὲρ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. (Περὶ αὐτοῦ ἔγραψα σημεῖωμα εἰς τὸ «Χαρούμενο Σπίτι»). Τὴν προπαγανδιστικὴν ἐντύπωσιν, τὸν θαυμασμὸν διὰ τὴν κατὰ Δυσμᾶς Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἀνοχήν, τὰ ὁποῖα προσεπόρισε τὸ ἔργον τοῦτο, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κερδίσουν οὔτε χίλια ἴσως κηρύγματα καὶ πολυπλασιώτερα ἔντυπα. Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι οἱ ἐναντίοι ἀντελήφθησαν ἀρκούντως τὸ βᾶρος τῆς ἀπὸ θεάτρο προπαγάνδας καὶ κατὰ τὸ 1959, ἔτος τῆς Ὁρθοδοξίας, τὰ Ἀθηναῖκά θεάτρα «ἀνέβασαν», μὲ μεγάλην μάλιστα ἐπιτυχίαν, δύο ἔργα ἴσης προπαγανδιστικῆς δυνάμεως, τὸ «Κράτος τοῦ Θεοῦ» καὶ τὸ «Ρομανσέρο». Ὁ δὲ κινηματογράφος «ἐγύρισε» τὸν «Δὸν Καμίλλο», τὴν «Ἱστορίαν μιᾶς μοναχῆς» καὶ τὴν «Οἰκογένειαν Τράππ».

Δὲν γνωρίζω ἂν ὑπάρχουν καὶ ἄλλα παρόμοια θεατρικὰ ἢ κινηματογραφικὰ ἔργα τ' ἀνωτέρω ὑπέπεσαν εἰς τὴν ἀντίληψίν μου.

Οἱ πλείστοι τῶν θεατῶν ἐξέφρασαν τὸν θαυμασμὸν των διὰ τὴν τεχνικὴν ἀριότητα, ἀλλὰ καὶ τὸν θαυμασμὸν των συγχρόνως, διότι ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία διαθέτει τόσον ὑποδειγματικούς κληρικούς καὶ

μοναχοὺς, πιστοὺς, ἀγαπῶντας τὸν λαὸν καὶ θυσιαζομένους εἰς τὸ καθῆκον. Εἰς τὴν αὐθόρμητον δὲ σύγκρισιν πρὸς τὰ καθ' ἡμᾶς εἶναι εὐκολώτατον νὰ ἀντιληφθῆ τις ποῖος ἐκέρδισε.

Δὲν γνωρίζω ἂν ὑπάρχουν καὶ ἐδῶ σχέσεις θεάτρο καὶ ξένων Ἐκκλησιῶν (ἢ προπαγανδῶν). Δὲν γνωρίζω ἐπίσης ἀκριβῶς ποῖαι αἱ σχέσεις τούτων εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τὸ βέβαιον πάντως εἶναι, ὅτι καὶ ἀθελήτως πρὸς ἀμφοτέρους, τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον καὶ ὁ Ἑλληνικὸς κινηματογράφος ἀσχοῦν ἰσχυροτάτην προπαγάνδαν ὑπὲρ ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν, συγκεκριμένως δὲ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς, τὴν ὁποῖαν ὅλα τὰ ἐκδοθέντα φυλλάδια καὶ αἱ λοιπαὶ ἐνεργεαὶ οὔτε κατὰ φαντασίαν δύνανται νὰ ἐξασθενίσουν.

Κάτι πρέπει νὰ γίνῃ. Περὶ ἀπαγορεύσεως τοιούτων ἔργων οὔτε συζήτησις βέβαια. Καὶ μόνη νύξις ἂν διατυπωθῆ, θὰ ἐγείρῃ θύελλαν διαμαρτυριῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ στραφοῦν ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας μας. Δύνανται ὅμως νὰ δημιουργηθῆ ὅμοιον θέαμα, θεατρικόν ἢ κινηματογραφικόν, ἐξαῖρον τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐμμεσον κήρυγμα τῆς καλῆς ὁψέως τῶν ἐργατῶν τοῦ Κυρίου εἰς τὸν ἀμπελῶνα τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ δὴ τῆς Ἑλληνικῆς.

Οὐδεὶς πρέπει νὰ ξενισθῆ μετὰ τὴν ἰδέαν αὐτήν. Τὸ θέαμα ἀσκεῖ ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ κοινοῦ. Διατὶ θὰ στερηθῆ τῆς ἰσχύος της ἡ Ἐκκλησία; Σήμερον εἰς τὴν ὀπλοθήκην της συγκαταλέγονται ἤδη ἢ τυπογραφία καὶ τὸ ραδιόφωνον. Αὔριον ἂς καταλεγοῦν καὶ αἱ ὀθόνη τῶν σκοτεινῶν αἰθουσῶν καὶ ἡ σκηνή. Δὲν εἶναι ἡ ὥρα τῶν λεπτομερειῶν. Τὸ κατ' ἀρχὴν νὰ λυθῆ καὶ θὰ εὐρεθοῦν οἱ συγγραφεῖς καὶ οἱ ἡθοποιοί. Καθ' ὅσον γνωρίζω, ὑπάρχει ἤδη σχετικὴ προεργασία. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν σοβαρὸς ἡθοποιὸς τοῦ θεάτρο ἐζήτηε ἐπαφὰς διὰ τὴν δημιουργίαν θρησκευτικοῦ θεάτρο. Καὶ ἰδιῶται ἐπίσης «ἀνέβασαν» θρησκευτικὸν ἔργον εἰς τὸ θέατρον, λίαν ἐπιτυχῶς μάλιστα καὶ μὲ ἀξιοσημείωτον ἀπήχησιν. Ὅταν αἱ προσπάθειαι αὐταὶ ἐνθαρρυνθοῦν καὶ ἐνισχυθοῦν, εὐκόλως καὶ χωρὶς θόρυβου ἢ ἐπίδειξιν δυνάμεθα νὰ μεταπηδήσωμεν ἀπὸ τοῦ θρησκευτικοῦ εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν θέαμα.

ΔΑΜΙΑΝΟΣ ΜΙΧ. ΣΤΡΟΥΜΠΟΥΛΗΣ

(Ἀπολυτίκιον τοῦ ἁγ. ἀποστόλου Τιμοθέου)

«Τὸν ζηλωτὴν Ἠλίαν τοῖς τρόποις μιμούμενος, τῷ Βαπτιστῇ εὐθείας ταῖς τρίβοις ἐπόμενος, Πάτερ Ἀντώνιε, τῆς ἐρήμου γέγονας οἰκιστῆς, καὶ τὴν οἰκουμένην ἐστήριξας εὐχαῖς σου· διὸ πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

(Ἀπολυτίκιον τοῦ ἁγ. Ἀντωνίου)

«Χρησιτότητα ἐκδιδάχθεις, καὶ νήφων ἐν πᾶσιν, ἀγαθὴν συνείδησιν ἱεροπροεπίως ἐνδυσάμενος, ἤντλησας ἐκ τοῦ Σκεύους τῆς ἐκλογῆς τὰ ἀπόρρητα, καὶ τὴν πίστιν τηρήσας, τὸν ἴσον δρόμον τετέλεκας, ἀπόστολε Τιμάθιε· πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Διά πρώτην φοράν.

Ἡ ὑπὸ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος δημοσίευσις τοῦ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐγκριθέντος «Καταστατικοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς ἐν τῇ ἐνορία Ἐκκλησιαστικῆς δράσεως», εἰς ἐκτέλεσιν σχετικῆς ἀποφάσεως τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀποτελεῖ πρᾶγματι σπουδαιότατον γεγονός, ὅπερ πρέπει νὰ τύχη ἰδιαιτέρας ἐξάφσεως.

Ὁ ὄργανισμὸς οὗτος, διὰ πρώτην φοράν παρουσιαζόμενος ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, θέτει τὰς βάσεις πρὸς ὀργάνωσιν τῆς ἐνορίας κατὰ πάντα ἀρτίαν καὶ ἀνταποκρινομένην εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ κυρίου ἄρθρον τοῦ παρόντος τεύχους τῆς «Ἐκκλησίας» ἐξαίρομένους ὑψηλοὺς πνευματικούς σκοποὺς ἐκάστης ὀρθοδόξου ἐνορίας.

Ὡς σημειοῦται ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ, «ἡ Ἐνορία εἶναι τὸ βασικὸν καὶ τὸ πρωταρχικὸν κέντρον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν Ὁργανισμοῦ. Καὶ τὸ κέντρον αὐτὸ πρέπει νὰ ἤγιάνη ἀπολύτως καὶ κατὰ πάντα. Καὶ ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην καθοδήγησιν τοῦ Ἱερέως ν' ἀποτελέσῃ, τόσο εἰς τὰς πόλεις ὅσον καὶ εἰς τὴν ὑπαίθρῳν μας, τὸ ἄμυστον καὶ τὸ κύριον ὄργανον τοῦ ἡθικοῦ ἐπανεξοπλισμοῦ τοῦ λαοῦ μας».

Ἡ «Ἐκκλησία» ἐκφράζει τὰ θερμὰ αὐτῆς συγχαρητήρια πρὸς τοὺς καταρτίσαντας καὶ ἐπεξεργασθέντας τὸν ὀργανισμὸν τούτον καὶ εὐχεται, ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἀναδείξῃ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ ποιμένας καὶ ἐφημερίους, ἔχοντας ἀνωτέραν πνευματικὴν ζωὴν καὶ ἐμφορομένους ὑπὸ γνησίῳ ζήλῳ καὶ ἐνθουσιασμοῦ, ἵνα μετουσιώσῃ εἰς πρᾶξιν καὶ ζωὴν τὰ ἐν τῷ ὀργανισμῷ τούτῳ ὑποδεικνύμενα καὶ ἐκτιθέμενα.

Θὰ ἦτο συνεπεστέρα.

Ὁ πρεσβυτὴς κ. Γεώργ. Τριανταφυλλίδης εἰς ἐν ἐμπειριστατωμένον καὶ ἀξιολογώτατον ἄρθρον αὐτοῦ, ἀναφερόμενος εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ Βατικανοῦ, ἀποδεικνύει, ὅτι αὕτη διέπεται ὑπὸ διαφόρων ἀρχῶν, αἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ ἑξῆς τρεῖς: α') Συνεργασία ὄλων τῶν ἱκανῶν στελεχῶν διαφόρων ἀποχρώσεων διὰ τὴν χάραξιν τῆς κατευθυντήριου γραμμῆς τῆς πολιτικῆς τῆς «Ἁγίας Ἐδρας». β') Ὅσάκις συντρέχουν λόγοι νὰ προβῇ ἡ «Ἁγία Ἐδρα» εἰς ἀπαραιτήτους μεταρρυθμίσεις, προβαίνει εἰς τοῦτο χωρὶς σπουδῆν, μετὰ τὴν μεγαλύτεραν προσοχὴν καὶ χωρὶς ποτὲ νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὰς βασικὰς ἀρχὰς καὶ τὰ διδάγματα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. γ') Ἀκολουθεῖ πολιτικὴν ἀνεξάρτητον ἀπὸ προσωπικὰς φιλίας ἢ γενομένας πρὸς αὐτὴν παραχὰς, οὐδέποτε δὲ ὑποχωρεῖ ἐπὶ ζητημάτων ἀρχῆς».

Νομίζομεν, ὅτι αἱ ἀρχαὶ αὗται, ἐξ ἐπόψεως μορφολογικῆς, πρέπει νὰ διέπουν καὶ τὴν πολιτικὴν τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἄλλωστε δύναται νὰ εἶναι περισσότερον συνεπὴς εἰς αὐτὰς ἢ ἡ

Ῥωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία, ὡς σημειοῦ ὁ κ. Τριανταφυλλίδης, ἐνῶ «ἐμμένει τόσο εἰς τὰς ἀρχὰς, τὰς ὁποίας πρεσβεύει», «δὲν ἐπιδεικνύει κατανόησιν εἰς τὴν ἀνάλογον προσήλωσιν τῆς ἀρχαιοτάτης Ἑλληνορθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὰς παραδόσεις τῆς».

Ἐπειτα δεόν νὰ προστεθῇ, ὅτι ἡ καθ' ὄλου ἐνωτικὴ προσπάθεια θὰ διηκολύνετο σημαντικῶς, εἰάν ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία δὲν εἰδείκνε μονολιτικὴν προσκόλλησιν εἰς τὰς ὄλας μεταγενεστέρους παπικὰς ἀρχὰς καὶ παραδόσεις, ἀλλ' ἐλάμβανε σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς πολλὰ σπουδαιότερας ἀρχὰς, ὑπὸ τῶν ὁποίων διείπετο ἡ ἀρχαία Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. Μόνον οὕτως ἡ Ῥωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία θὰ παρουσιαίε πλήρη συνέπειαν καὶ θὰ ὑπεβόηθαι τὸ ἔργον τῆς μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν προσεγγίσεως.

Ἡ ἀρχαία λειτουργικὴ ζωὴ.

Εἰς πρόσφατον σύσκεψιν 3000 περίπου ἐκπροσώπων τοῦ Ῥωμαιοκαθολικοῦ κλήρου ἐν ἀμερικανικῷ Πανεπιστημίῳ ὁ ἐπιφανὴς Ῥωμαιοκαθολικὸς θεολόγος Godfrey Diekmann μεταξὺ ἄλλων ἐτόνισεν ἀπ' ἐνὸς τὴν ἀξίαν τῆς παλαιοχριστιανικῆς λειτουργικῆς ζωῆς καὶ παραδόσεως, ἥτις, ὡς γνωστόν, διασώζεται μόνον ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀπ' ἑτέρον τὰς βλαβεράς συνεπειάς, τὰς ὁποίας εἶχεν ἡ ἀπὸ τῆς ζωῆς καὶ παραδόσεως ταύτης ἀπομάκρυνσις τῆς Ῥωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας.

«Εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας, ὡς εἶπεν, ἡ σχέση μεταξὺ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ λαοῦ ἦτο στενωτέρα. Συνεχῶς δὲ αὕτη ἀνενοῦτο μετὰ τὸν διάλογον μεταξὺ τοῦ ἱεροῦργουίντος καὶ τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ δυστυχῶς κατὰ τὸν 19 αἰῶνα ἡ λειτουργία (ἐν τῇ Δύσει) καταντᾷ μία ὑπόθεσις ἱερατικῆ... Οὐδέποτε θὰ ἐνεφανίζετο ἡ Μεταρρύθμισις εἰάν ἐσυνεχίζετο ἡ ἀρχαία λειτουργικὴ πρᾶξις, εἰάν δηλαδὴ ἡ λειτουργία ἐγίνετο καταληπτὴ ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ὁ λαὸς ἐδιδάσκετο νὰ συμπροσφέρει ἑαυτὸν μετὰ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ συνεπῶς νὰ ἐξαγιαζῇ τὴν ζωὴν του».

Οἱ λόγοι οὗτοι ἀποτελοῦν ὕμνον τῆς ὀρθοδόξου λειτουργικῆς ζωῆς, ἥτις συνεχίζει τὴν ἀρχαίαν λειτουργικὴν πρᾶξιν. Ὅθεν εἶναι προφανὴς ἡ ὑποχρέωσις ἡμῶν, ὅπως διὰ τῆς συστηματικῆς καλλιέργειας τοῦ ἔργου τῆς «λειτουργικῆς μορφώσεως καὶ ἀγωγῆς» καθοδηγήσωμεν τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα νὰ βιοῖ μετὰ κατανόησεως τὴν ἀπαραμίλλον ὀρθόδοξον λατρείαν.

Ἄς ἀνανήψουν.

Νέα ἔκφανσις τῆς νοσταλγίας τοῦ προτεσταντικοῦ κόσμου πρὸς ἀναβίωσιν παρ' αὐτῶ τῶν ὀρθοδόξων παραδόσεων εἶναι ὁ λαμπρὸς ἑορτασμὸς τῆς 20ῆς ἐπετείου ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Μονῆς τῶν Καλβινιστῶν εἰς τὸ Ταϊζέ τῆς Γαλλίας. Ἡ Μονὴ αὕτη

ἀριθμῆι περὶ τοὺς 40 μοναχοὺς, οἱ ὅποιοι, προερχόμενοι ἐκ Γερμανίας, Ὁλλανδίας, Ἑλβετίας καὶ Γαλλίας, ὑπεσχέθησαν τὴν διὰ βίου παρθενίαν, ἀκημοσύνην καὶ ὑπακοήν. Οὗτοι καλλιεργοῦν τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν, συγχρόνως ὅμως ἔχον νὰ ἐπιδείξουν καὶ ἀξιόλογον κοινωνικὴν καὶ ἱεραποστολικὴν δρασίαν.

Τοιοιτοτρόπως ἡ καλβινικὴ αὕτη Μονὴ εἶναι νέον δείγμα τῆς καὶ ἄλλοτε παρουσιασθείσης ἀπὸ τῆς παρουσίας στήλης τάσεως τῶν προτεσταντῶν πρὸς ἐπαναφορὰν τοῦ μοναχικοῦ θεσμοῦ. Καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἄλλως. Ὁ μοναχικὸς θεσμὸς ἀποτελεῖ ἀναπαλλοτρίωτον τμήμα τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ οὐδέποτε εἶναι δυνατόν νὰ ἐκλείψῃ. Δι' αὐτὸ οἱ παρ' ἡμῖν νομίζοντες, ὅτι ὁ θεσμὸς οὗτος εἶναι περιττὸν τι καὶ καταργητέος ἄς ἀναήψουν καὶ ἄς φρονηματισθοῦν ὑπὸ τοῦ παραδείγματος αὐτῶν τῶν προτεσταντῶν. Ὁ μοναχικὸς θεσμὸς δὲν χεῖζει καταργήσεως, ἀλλ' ἀνακαινισμού καὶ ἀναζωπυρήσεως.

Χαρακτηριστικὸν ὄλισθημα.

Κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ ἐν Ῥωσίᾳ ἑορτασμοῦ τῶν Χριστογενῶν ὁ ραδιοφωνικὸς σταθμὸς τῆς Μόσχας ἐν ἐπισημοτάτῃ ἐκπομπῇ αὐτοῦ διεκήρυξεν, ὅτι ὁ ἑορτασμὸς οὗτος εἶναι παράλογος συνήθεια τῶν κεφαλαιοκρατῶν, ἥτις δὲν ἔχει τὴν θέσιν αὐτῆς ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ῥωσίᾳ. Μάλιστα ὁ σταθμὸς οὗτος, διὰ τὴν ἀποδείξιν, ὅτι ὁ ἑορτασμὸς οὗτος εἶναι ἀδικαιολόγητος, δὲν ἐδίστασε νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἡ Ἐπιστήμη δῆθεν ἀπέδειξεν, ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξεν ὁ Χριστὸς καὶ ὅτι ὁ περὶ αὐτοῦ «μῦθος» εἶναι προϊόν τῆς φαντασίας, ἀφοῦ οἱ ἱστορικοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀγνοοῦν τὴν προσωπικότητα τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ χαρακτηριστικὸν αὐτὸ ὄλισθημα τοῦ ραδιοσταθμοῦ τῆς Μόσχας εἶναι δείγμα τῶν παραλογισμῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ὁδηγεῖ ἡ ἑλλειψὶς πνευματικῆς ἐλευθερίας καὶ ἡ τυφλὴ ὑποδούλωσις εἰς τὸν ὑλόφρονα κομμουνισμόν. Ἀρίστη ἀναίρεσις τοῦ κομμουνιστικοῦ αὐτοῦ ἰσχυρισμοῦ ἀποτελεῖ αὐτὸ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ῥῶσοι πιστοί, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ μακραίωνος ἱστορικοῦ ὑποσυνειδήτου αὐτῶν, κατέκλυσαν πάλιν τοὺς ναοὺς κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστογενῶν, διακηρύττοντες οὕτω διὰ τῆς στάσεώς των ταύτης, ὅτι ἡ ζωσα χριστιανικὴ των πίστις εἶναι ἡ ἀρίστη ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως τοῦ Χριστοῦ.

Πράγματι! Ὁ Χριστιανισμὸς ὑπῆρξε καὶ εἶναι τόσον ἀνύγκριτος καὶ μοναδικὴ ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ πραγματικότης καὶ ἐκινητοποίησε τόσα ἑκατομμύρια ἀνθρώπων, ὥστε χρειάζεται τύφλωσις καὶ ἀχαλίνωτος φαντασία, ἵνα ὑποστηρίζεται, ὅτι τὸ ἀπαράμιλλον τοῦτο φαινόμενον στηρίζεται ἐπὶ ἐνὸς τοσοῦτον χονδροειδοῦς μύθου καὶ ἐπὶ ἐνὸς φανταστικοῦ προσώπου.

Αἱ ἱστορικαὶ μαρτυρίαι.

Ἐν συνεχείᾳ πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ κομμουνιστικὸς ἰσχυρισμὸς, ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἱστορικαὶ μαρτυρίαι περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὅλως ψευδής.

Ἐν πρώτοις ἀξίαι προσοχῆς εἶναι αἱ περὶ Χρι-

στοῦ ἐξωχριστιανικαὶ μαρτυρίαι. Τοιοιτοτρόπως περὶ τῆς ἱστορικῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ μαρτυροῦν ὁ Σύρος στωϊκὸς φιλόσοφος Μαρὰ βάρ Σεραπίων, ὁ Τάκιτος, ὁ Σουετώνιος, ὁ Πλίνιος ὁ νεότερος, ὁ Ἰουδαῖος ἱστορικὸς Ἰώσηπος, ἡ ῥαββινικὴ φιλολογία (Ταλμουδ κ.λ.π.).

Ἐπειτα περὶ τῆς ἱστορικῆς ὑπάρξεως τοῦ Χριστοῦ ὁμιλοῦν τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια καὶ ὁ Παῦλος. Οἱ Ἀπόστολοι γενικῶς κηρύττουν καὶ γράφουν περὶ τοῦ Χριστοῦ ὡς «αὐτόπται» καὶ «αὐτήκοι», ὡς «ἐωρακότες» καὶ «θεασάμενοι» καὶ «μάρτυρες». Καὶ χάριν τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ γυμνητεύουν, κολαφίζονται, λοιδοροῦνται, δυσφημοῦνται, γίνονται τοῦ κόσμου περικαθάρματα καὶ πάντων περίφημα καὶ εἰς τὸ τέλος θανατοῦνται, ὑπογράφοντες τὴν μαρτυρίαν των δι' αὐτοῦ τοῦ αἵματός των. Οἱ μῦθοι οὐδέποτε ἐμπνέουν τοσαύτην καὶ τοιαύτην ἀταπάρνησιν. Ὅθεν δι' οὐδεμίαν ἄλλην προσωπικότητα ὑπάρχον τόσαι ἱστορικαὶ μαρτυρίαι, ὅσαι ὑπάρχουν διὰ τὸν Χριστόν.

Ἄπορίας ἀξίον.

Ἄλλὰ τὸ ἀκόμη θλιβερότερον εἶναι, ὅτι ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν Χριστογενῶν ἐπιθέσεις ἐναντίον τῆς χριστιανικῆς πίστεως δὲν ἐγένοντο μόνον ἐκ μέρους τοῦ ραδιοσταθμοῦ τῆς Μόσχας, ἀλλὰ — βεβαίως κατὰ τρόπον συγκεκαλυμμένον — καὶ ἐκ μέρους ἐλλήνων δημοσιογράφων.

Τοιοιτοτρόπως ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ταχυδρόμος» ἐδημοσιεύθη ἐξ ἀφορμῆς τῶν Χριστογενῶν λίαν ἐκτενὲς ἄρθρον, ἐν τῷ ὁποίῳ μεταξὺ ἄλλων ὑποστηρίζεται, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς «χρειάσθηκε τριακόσια, τοῦλάχιστον, χρόνια, ὥσπου νὰ πάρῃ μιὰ συγκεκριμένη μορφή, καὶ μιὰ ὁλόκληρη χιλιετηρίδα περίπου, ὥσπου νὰ ἐπιβληθῇ ὀριστικά. Σ' ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια, ἡ προσωπικότητα τοῦ Ἰησοῦ βυθιζότανε ὅλο καὶ περισσότερο μέσ' στήν ἀχλὺ τοῦ θρόλου... Ἡ ὑπόθεση ὅτι ὁ Ἰησοῦς γεννήθηκε στήν Βηθλεέμ... εἶναι βέβαια ἓνας θρόλος... Ὁ θρόλος τῆς Βηθλεέμ δημιουργήθηκε πολὺ ἀργότερα, σὰν ἀναγκαία συνέπεια τοῦ τίτλου «υἱὸς Δαυὶδ», ποὺ ἀπέδωσαν οἱ πρώτοι ὀπαδοὶ του στὸν Ἰησοῦ... Ἄν ὁ Ἰησοῦς ἀρνήστανε αὐτὸν τὸν τίτλο — ὅπως ἴσως θὰ τὸ ἤθελε, γιατί ἐρχότανε σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ἴδια του τὴ διδασκαλία — θὰ πλήγωνε ἀνεπανόρθωτα τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ... Καὶ ὁ Ἰησοῦς, ὅπως ἀπέδειξε σὲ πλῆθος ἄλλες περιπτώσεις, εἶχε ἀρετὴ ἐδλογισία ἢ πολιτικότητα, καθὼς θὰ λέγαμε σήμερα, γιὰ νὰ μὴ κόψῃ τοὺς συναισθηματικὸς δεσμοὺς του μὲ τίς μᾶζες...».

Ὅτι οἱ ἰσχυρισμοὶ οὗτοι παρουσιάζουν ἡμιμάθειαν καὶ πλήρη διαστρέβλωσιν τῆς περὶ Χριστοῦ ἀληθείας εἶναι φανερόν ἀκόμη καὶ εἰς ἓνα μαθητὴν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Καὶ φυσικῶς ἕκαστος εἶναι ἐλεύθερος νὰ πιστεύῃ ὅ,τι θέλει. Ἄλλ' ἀπορίας ἀξίον εἶναι πῶς εὐρίσκονται ἐλληνικαὶ ἐφημερίδες, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὰς ἁγίας ἡμέρας τῶν ἑορτῶν δημοσιεύουν τοιοῦτους ἀπαραδέκτους ἰσχυρισμοὺς, βεβηλοῦσαι οὕτω τὴν ἱερὰν ἀτμόσφαιραν τῶν ἡμερῶν τούτων.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ίερά Σύνοδος

Άποστολική Διακονία: Υπό της Άκαδημίας Άθηνών κατά την πανηγυρικήν αὐτῆς συνεδρίαν τῆς 30ης παρελθόντος μηνὸς Δεκεμβρίου ἀπενεμήθη Ἑπαινος πρὸς τὴν Άποστολικὴν Διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὴν ὑπ' αὐτῆς ἐκδιδομένην σειρὰν τῆς Βιβλιοθήκης «Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων», ἣτις «συμπληροῖ, ὡς ἐν τῇ σχετικῇ εἰσηγήσει ἀναφέρεται, σπουδαῖον κενὸν ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Φιλολογίᾳ τῆς Ἑλλάδος».

Ἐκ τῆς σειρᾶς ταύτης ἔχρυν ἐκδοθῆ μέχρι σήμερον 22 τόμοι, περιέχοντες τὰ ἔργα τῶν Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων μέχρι τοῦ Εὐσεβίου.

Τοὺς οἰκείους τίτλους καὶ τὸ σχετικὸν Δίπλωμα πα-

ρέλαβεν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Θεόκλητος, ὡς Πρόεδρος τοῦ Κεντρικοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀποστ. Διακονίας, παραστάς αὐτοπροσώπως κατὰ τὴν ὡς ἄνω συνεδρίαν.

— Ἐξεδόθη καὶ ἐκυκλοφόρησεν εἰδικὸν τεύχος ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἐν τῇ Ἑνορίᾳ Ἐκκλησιαστικῇ Δράσις», περιέχον τὰς θεμελιώδεις διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἔργου ἐκκλησιαστικὰς ἀποφάσεις.

— Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐκδόσεων τῆς Ἀποστ. Διακονίας ἐκυκλοφόρησε τὸ Μηνεῖον τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου πολυτελοῦς ἐκδόσεως, ὅπερ τιμᾶται, βιβλιοδετημένον ἀντὶ δρχ. 80.

Προσεχῶς θὰ κυκλοφορήσῃ, ὁμοίως εἰς πολυτελεῖ ἔκδοσιν καὶ τὸ Τριμῆδιον τῆς Ἐκκλησίας.

— Κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Κ.Σ. τῆς Ἀποστ. Διακονίας, ἀπεστάλη «τιμῆς ἔνεκεν» τὸ Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς

Κακὴ συνήθεια.

Ἡ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μεγάλων ἐορτῶν περιφορὰ εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν πόλεων ἀνθρώπων, ὑποδουμένων τὸν Μέγαν Βασιλεῖον, ἐπεκράτησε δυστυχῶς νὰ γίνεταί κατὰ τρόπον μαρτυροῦντα ἀσεβείαν ἐναντίον τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἁγίου. Ὡς παρετηρήθη, «ὁ Μέγας Βασιλεῖος.. ἔχει ὑποστῆ μίαν παραμόρφωσιν εἰς τὸν νοῦν τοῦ πολλοῦ κόσμου. Τὸν φαντάζεται περίπου ὡς κάποιον ἁγιον γέροντα μὲ τὰ κόκκινα ράσα καὶ τὴν λευκὴν γενειάδα τοῦ Σάντα-Κλάους τῶν Δουτικῶν», ὁ ὁποῖος, πρὸς τοὺς ἄλλους, εἶναι «καὶ προστάτης τῆς χαρτοπαιξίας». Τὸ κορύφωμα δὲ τῆς ἀσεβείας εἶναι, ὅτι οἱ διάφοροι «Ἀη-Βασίληδες» παρουσιάζονται συχνάκις εἰς τὰς ὁδοὺς χορεύοντες διαφόρους ἀηδιαστικὸς χοροὺς.

Νομίζομεν, ὅτι ἡ Ἀστρονομία θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν συνέχισιν τῆς κακῆς αὐτῆς συνήθειας, ἢ ὁποία συντελεῖ εἰς τὸ νὰ διαιωνίζηται μία ἀντίληψις περὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἣτις πᾶν ἄλλο ἢ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν πραγματικότητά καὶ τὴν ἑλληνορθόδοξον περὶ αὐτοῦ παράδοσιν.

Φορεῖς καὶ διερμηνεῖς.

Ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς κ. Ἰάκωβος, εἰς πρόσφατον ἄρθρον του εἰς τὸν «Ἐθνικὸν Κήρυκα» τῆς Νέας Ὑόρκης, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τεσσαρακονταετίας ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του, ὀρθότατα ἐτόνισε τὴν μεγίστην σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὸν ἀπόδημον Ἑλληνισμόν ὁ ἑλληνικὸς τύπος τοῦ Ἐξωτερικοῦ. Οὗτος συντελεῖ, ὥστε νὰ ἀναζωπυρῆται ἡ ἔθνικὴ συνείδησις τῶν ἀποδήμων Ἑλλήνων καὶ νὰ διατηροῦν οὗτοι τὸν πνευματικὸν τῶν σύνδεσμον μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος καὶ τῶν Ἑλληνορθόδοξων παραδόσεων.

Ἡ «Ἐκκλησία» εὐχεται, ὅπως οἱ ἐκδίδοντες ἑλληνικὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ εἰς τὸ ἔξωτερικὸν ἔχουν πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν λαμπρὰν αὐτὴν ἀποστολήν των καὶ φροντίζον, ὥστε τὰ δημοσιογραφικὰ των ὄργανα νὰ εἶναι πάντοτε οἱ φορεῖς καὶ διερμηνεῖς τοῦ Ὁρθοδόξου Πνεύματος, ὅπερ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἔθνοποιὸς δύναμις.

Ἀληθὴς μανία.

Ὡς ἀνεγράφη ἐν τῷ καθημερινῷ τύπῳ, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ κερδοσκοπικὴ χαρτοπαιξία προσέλαβε ἀνησυχητικὴν ἔκτασιν. Μὲ πραγματικὸν πάθος καὶ ἐπὶ συνεχῇ ἡμερονοκτία πλεῖστα μέλη καὶ ἰδίως γυναῖκες τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας ἐπιδίδονται εἰς ἀχαλίνωτον χαρτοπαιξίαν. «Τὰ σαλόνια τῶν περισσοτέρων ξενοδοχείων, αἱ λέσχαι τῶν ... σωματείων, τὰ ἐξοχικὰ κέντρα τῶν περιχώρων καὶ πλήθος διαμερισμάτων τῶν ἀθηναϊκῶν πολυκατοικιῶν, καταλαμβάνονται ἀπὸ μανιώδεις παίκτης..., οἱ ὁποῖοι σπαταλοῦν μέγα μέρος τοῦ οἰκογενειακοῦ των προϋπολογισμοῦ καὶ φθάνουν ἐνίοτε μέχρι τοῦ ἐνεχυροδανειστηρίου ἢ γνωστῶν τοκογλόφων τῶν Ἀθηνῶν, διὰ νὰ καλύψουν τὰ χρέη των». Μάλιστα αἱ γυναῖκες «καταφεύγουν ἐν ἀγνοίᾳ τῶν συζύγων των καὶ εἰς ἀνόμους δανεισμοὺς μὲ —τίς εἶδε —ποῖα ἀνταλλαγματα...».

Πράγματι, ἡ κατάστασις αὕτη εἶναι τόσο ἀνησυχητικὴ, ὥστε οἱ ἀρμόδιοι δέον νὰ ἐπέμβουν. Ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦν μόνον τὰ θεραπευτικὰ μέτρα. Παράλληλως πρέπει νὰ γίνῃ καὶ προληπτικὴ ἐργασία. Πάντες οἱ πνευματικοὶ παράγοντες καὶ ἰδίως οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας δέον νὰ διακηρύττουν, ὅτι πᾶσα τιμία ἐπιχειρήσις στηρίζεται ἐφ' ἐνὸς δοῦναι καὶ λαβεῖν. Ὡς ἐλέχθη, τὸ χρῆμα εἶναι ἀντίτιμον, καταβαλλόμενον ἐναντι τοῦ λαμβανομένου εἶναι τὸ βραβεῖον τοῦ κόπου, τῆς ἐργασίας, τῆς κοινωφελείας. Ὁ χαρτοπαίκτης ἀφαιρεῖ τὰ χρήματα τοῦ ἄλλου χωρὶς οὐδεμίαν ἀπολύτως νὰ προσφέρῃ ὠφέλειαν εἴτε εἰς τὴν ὁμάδα, εἴτε εἰς τὸ σύνολον· δικαίως λοιπὸν παρομοιάζεται πρὸς τὸν κλέπτην, τὸν ἀγύρτην, τὸν τυχοδιώκτην καὶ ὅλα τὰ παράσιτα τῆς κοινωνίας.

Ἐπὶ πλέον πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ κερδοσκοπικὴ χαρτοπαιξία ὑποδουλοῖ ψυχικῶς τὸν ἄνθρωπον, διότι οὗτος, κινούμενος κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ ἀκόπου κέρδους, δελεάζεται κατόπιν περισσότερον ὑπὸ τῆς ἐντεταμένης προσδοκίας καὶ ἀδημονίας καὶ τοῦ ἐρεθισμοῦ τῶν νεύρων. Τὸ παίγνιον καθίσταται πάθος καὶ ἀληθὴς μανία.

Ἑλλάδος τοῦ ἔτους 1960 εἰς τοὺς Προκαθημένους καὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς ὄλων τῶν ὁμοδόξων Ἐκκλησιῶν τοῦ Ἐξωτερικοῦ, ὡς καὶ τοὺς Καθηγητὰς πασῶν τῶν Ὀρθόδοξων Θεολογικῶν Σχολῶν.

Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν.

— Τῆ 1ῃ Ἰανουαρίου 1960 ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, ὡς ἐσημειώθη καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ φύλλῳ τῆς «Ἐκκλησίας», προέστη ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῶ τῆς ἐπίσημου Δοξολογίας ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ Νέου ἔτους.

— Τῆ 4ῃ Ἰανουαρίου ὁ Μακαριώτατος μετέβη εἰς τὸ Νοσοκομεῖον «Εὐαγγελισμός», ἔνθα εἰς σχετικὴν τελετὴν ἔκοψε κατὰ τὰ εἰωθότα τὴν πίτταν.

— Τῆ 5ῃ Ἰανουαρίου ὁ Μακαριώτατος ἐδέχθη τοὺς πρέσβεις Ῥουμανίας καὶ Βουλγαρίας, ὡς καὶ τὸν πρῶτον Ὑπουργὸν κ. Μανούσην.

— Τῆ 6ῃ Ἰανουαρίου, ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν Θεοφανείων, ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κατήλθεν εἰς Πειραιᾶ, ἔνθα προέστη τῆς τελετῆς τοῦ Ἁγιασμοῦ τῶν ὑδάτων, παρουσία τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως, τοῦ Διαδόχου, τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισήμων.

— Τῆ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐδέχθη τὸν Καθηγητὴν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Γεράσιμον Κονιδάρη.

— Τῆ 8ῃ Ἰανουαρίου ὁ Μακαριώτατος ἐδέχθη τὸν κ. Καψαμπέλην, Διευθυντὴν παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ τῶν Ἐξωτερικῶν.

— Τῆ 9ῃ Ἰανουαρίου, ἡμέρᾳ Σαββάτου καὶ ὥρα 13.30' ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, «ἐπὶ τῇ πανευφροσύνῳ ἑορτῇ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφανείας», ὡς ἀνεγράφη εἰς τὴν σχετικὴν πρόσκλησιν, παρέθεσεν ἐν τῷ ἀρχιεπισκοπικῷ οἴκῳ γεῦμα εἰς τοὺς Καθηγητὰς καὶ Ὑφηγητὰς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Οὕτω εἰς τὸ γεῦμα τοῦτο παρεκάθησαν, ἐκτὸς τοῦ Μακαριωτάτου, ὁ Ὁμότιμος Καθηγητῆς καὶ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Νικόλαος Λούβαρις, ὁ Ὁμότιμος Καθηγητῆς κ. Παναγιώτης Τρεμπέλας, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ Καθηγητῆς κ. Παναγιώτης Μπρατσιώτης, ὁ Κοσμητὼρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς κ. Λεωνίδας Φιλιππίδης, ὁ Ἀντιπρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Βασίλειος Βέλλας, ὁ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ Καθηγητῆς κ. Ἰωάννης Καρμύρης, ὁ Καθηγητῆς κ. Κωνσταντῖνος Μπόνης, ὁ Καθηγητῆς καὶ Γενικὸς Διευθυντῆς Ἐρησκειμάτων παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Ἐρησκειμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας κ. Βασίλειος Ἰωαννίδης, ὁ Καθηγητῆς κ. Γεράσιμος Κονιδάρης, ὁ Καθηγητῆς καὶ Γενικὸς Διευθυντῆς παρὰ τῇ Ἀποστολικῇ Διακονίᾳ κ. Ἀνδρέας Φυτράκης, οἱ Καθηγηταὶ κ. κ. Δημήτριος Μωραΐτης καὶ Μᾶρκος Σιώτης, ὡς καὶ οἱ Ὑφηγηταὶ κ. κ. Κωνσταντῖνος Καλοκύρης, Κωνσταντῖνος Μουρατίδης Εὐάγγελος Θεοδώρου καὶ Ἀνδρέας Θεοδώρου. Κατὰ τὸ γεῦμα τοῦτο ὁ Μακαριώτατος ῥηχίθη εἰς τοὺς παρόντας ὑγείαν καὶ πνευματικὴν πρόδον ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Θεολογικῆς Ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἔθνους.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Ἀθηναγόρας ἐδέχθη τὸν Ῥωμαιοκαθολικὸν Ἀρχιεπίσκοπον Νέας Ὑόρκης Καρδινάλιον Σπέλμαν, ὅστις ἦλθεν εἰς Τουρκίαν, ἵνα διέλθῃ τὰ Χριστούγεννα πλησίον τῶν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν σταθμευσουσῶν ἀμερικανικῶν δυνάμεων. Ὁ Καρδινάλιος Σπέλμαν μετέβη εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Καρδινάλιου Λαρντόνε. Ὁ Παναγιώτατος καὶ ὁ Ῥωμαιοκαθολικὸς Ἀρχιεπίσκοπος συνωμίλησαν μόνον ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν.

Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικῆς.

Ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς κ. Ἰάκωβος εἰς μῆνυμα αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν Χριστουγέννων ἐτόνισε μεταξύ ἄλλων τὰ ἑξῆς:

«Προσέλθετε ὡς οἱ Ποιμένες με συντριβὴν καὶ δέος πρὸς τὸ Θεῖον Βῆθος. Ἀνοίξατε τοὺς θησαυροὺς τῶν καρδιῶν ὑμῶν ὡς οἱ Μάγοι καὶ προσφέρατε χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν,

ἥτοι τὴν ὁμολογίαν σας, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Βασιλεὺς, ὁ Ὑψιστος Ἀρχιερεὺς καὶ ὁ δι' ἡμᾶς ἀποθανὼν Σωτὴρ καὶ Λυτρωτὴς καὶ Ἐδωγέτης. Ἀκολουθήσατε τὸν Ἀστέρα, ὥστε νὰ φωτισθῇ ὁ δρόμος σας ἀπὸ τὴν χαρὰν τῆς ἐλπίδος. Εἰσέλθετε εἰς τὸ σπήλαιον τῶν κεκοιμημένων σας λογισμῶν καὶ τῶν ἀνομολογητῶν σας ἁμαρτιῶν καὶ ἐξέλθετε νέοι, ἐξωμολογημένοι, ἀναγεννημένοι, ἠνωμένοι καὶ πεφωτισμένοι τὰς ψυχὰς καὶ τὰ πρόσωπα ἀπὸ τὴν γέννησιν καὶ ἐνοίκησιν τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν. Κλίνατε τὸ γόνυ πρὸ τῆς Θεοδόχου Φάτνης καὶ γεμίσατε τὰς καρδίας σας μετὰ τὴν θαλπωρὴν τῆς ἀγάπης, μετὰ τὴν γλυκεῖαν ἀκτινοβολίαν τῆς ταπεινώσεως καὶ τὴν χαρὰν, διὲν ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον Σωτὴρ.

Καὶ περιχάρεις τρέξατε πρὸς πάσας τὰς κατεθίνουσας καὶ εὐαγγελίσασθε εἰρήνην τοῖς ἐγγύς καὶ τοῖς μακρῶν. Ζητήσατε συγχώρησιν καὶ συνδιαλλαγὴν μετ' ἐκείνων, τοὺς ὁσούτους ἐνυχνόνατε ἢ ἐπικρόνατε. Ἀναζητήσατε τοὺς ἐχοντάς ἀνάγκην πίστεως, ἀγάπης καὶ ἐλπίδος καὶ στηριξατέ τους μετὰ τὴν πίστιν σας καὶ μετὰ τὴν ἀγάπην σας, ἐπαναφέροντες εἰς τὰ χεῖλη των τὸ μεῖδιμα τῆς ἐλπίδος. Ἐρευνήσατε νὰ εὕρητε τοὺς ἐγκαταλελειμμένους καὶ τοὺς πεπληνημένους ἐν τῷ σκότει τῆς ἁμαρτίας ἢ τῆς αἰρέσεως καὶ ἐπαναφέρατέ τους εἰς τὴν οἰκογένειάν σας, εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἁγίας μας πίστεως καὶ τῶν ἱερῶν παραδόσεών μας, εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς Ἐκκλησίας μας, τῆς τετμημένης Ὀρθόδοξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Τῆ 7ῃ Ἰανουαρίου ἡ πύλη Μαντεμπαίου, ἥτις χωρίζει τοὺς τομεῖς Ἰορδανίας καὶ Ἰσραὴλ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἠνοίχθη καὶ πάλιν, ἵνα ἐπιτρέψῃ εἰς Ἀραβὸς Χριστιανοὺς, ἀνήκοντας εἰς τὴν Ὀρθόδοξον περιοχὴν τῆς πόλεως νὰ ἐορτάσουν τὴν ἑορτὴν τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ εἰς Βηθλεὲμ κατὰ τὸ παλαιὸν Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον.

Τῆ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ Μακ. Πατριάρχης Ἱεροσολύμων κ. Βενέδικτος, ἀκολουθούμενος ὑπὸ ἄλλων κληρικῶν, ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ πατριαρχείου καὶ κατηβύθη εἰς Βηθλεὲμ ἐπ' αὐτοκινήτου, ἔνθα ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως καὶ ὑπὸ τῶν ἱερῶν τῆς περιοχῆς. Μετὰ ταῦτα ὁ πατριάρχης, ἐπὶ κεφαλῆς πομπῆς, κατηβύθη εἰς τὸν Ναὸν τῆς Γεννήσεως καὶ εἰς τὸ σπήλαιον, ἔνθα ἐγεννήθη ὁ Σωτὴρ. Ἀκολούθως ὁ πατριάρχης καὶ ἡ ἀκολουθία αὐτοῦ μετέσχον τῆς θείας Λειτουργίας. Οἱ προσκυνηταὶ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλλάδος, ἀνῆρχοντο εἰς χιλίους.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΩΣΙΑΣ

Κατὰ τὰς ἐκ Ῥωσίας εἰδήσεις, παρὰ τὴν προπαγάνδαν τῆς κομμουνιστικῆς κυβερνήσεως, ἥτις διεκήρυξεν, ὅτι αὐδέποτε ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς, καὶ παρὰ τὸ ὅτι ἐν Ῥωσίᾳ ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων ἦτο μίᾳ συνήθης ἡμέρα ἐργασίας, «παρητήθη κατ' αὐτὴν μέγας συνωστισμὸς εἰς τοὺς ἐν Ῥωσίᾳ ναοὺς. Ἐπειδὴ οἱ ναοὶ ἦσαν ὑπερπλήρεις, πολλοὶ πιστοὶ, παρὰ τὸ δριμύ ψῦχος, συνωθοῦντο εἰς τὰς εἰσόδους τῶν ναῶν, ἵνα ἀκούσουν τὴν θείαν λειτουργίαν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΕΡΒΙΑΣ

Ἡ Αὐτοῦ Ἀγιότης ὁ Πατριάρχης τῶν Σέρβων κ. Γερμανὸς ἐδέχθη τὴν 25ην Δεκεμβρίου 1959 τὰ μέλη τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου τοῦ Συλλόγου Ὀρθόδοξων Ἱερῶν Γιουγκοσλαβίας. Ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου πρωθιερεὺς Μίλαν Σμιλιανιτς ἐνημέρωσε τὸν Πατριάρχην ἐπὶ τῶν ζητημάτων, μετὰ τὰ ὁποῖα ἠσχολήθη ἡ Ὀλομέλεια τοῦ Συλλόγου.

Ὁ Πατριάρχης κ. Γερμανὸς ἐξέφρασε τὴν ἱκανοποίησίν του, διότι ὁ Σύλλογος Ὀρθόδοξων Ἱερῶν Γιουγκοσλαβίας λύει ἐπιτυχῶς πολυάριθμα προβλήματα, τονίσας ὅτι ἡ ἡγεσία τῆς Σερβικῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ ὁ Σύλλογος πρέπει καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἐργάζονται ἀπὸ κοινῆ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας. Οὗτος παρεκάλεσεν ἐπίσης τὰ μέλη τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου νὰ γνωστοποιήσουν εἰς ἅπαντα τὸν ὀρθόδοξον κληρὸν τὴν ἐπιθυμίαν του περὶ μελλοντικῆς συνεργασίας μεταξύ τῆς ἡγεσίας τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Συλλόγου τῶν Ὀρθόδοξων Ἱερῶν Γιουγκοσλαβίας.

Καθ' ἃ γράφει ὁ γιουγκοσλαβικὸς τύπος, διὰ τὴν ἐπισκευὴν

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Άρχιεπισκοπή Αθηνών

Έχοντες ύπ' όφει τās διατάξεις του άρθρου 63/2 του Α.Ν. 2200/40 «Περί Ι. Ναών και Έφημερίων» ως έτροποποιήθη διά μεταγενεστέρων Νομοθετικών Διαταγμάτων, λαβόντες ύπ' όφει την από 14ης Νοεμβρίου πρλθ. έτους και έν τώ ύπ' άριθ. 23 τεύχει (1959) του Δελτίου «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δημοσιευθείσαν, Ήμετέραν προκήρυξιν, προκειμένου να προβώμεν εις ανάκηρυξιν ένός τακτικού Διακόνου έν τοίς Ήεροίς Ναοίς α) Κοιμήσεως Θεοτόκου Ήλιουπόλεως, β) Μεταμορφώσεως Σωτήρος-Μοσχάτου, γ) Άγίου Δημητρίου Νέου Φαλήρου και δ) Προφήτου Ήλιου Καστέλλας (Πειραιώς), καλούμεν τούς βουλομένους να καταλάβωσι τās διακονικές ταύτας θέσεις και έχοντας τὰ ύπό του Νόμου απαιτούμενα προσόντα τής άμέσου κατωτέρας κατηγορίας, όπως έντός μηνός από τής δημοσιεύσεως τής παρούσης διακηρύξεως έν τή «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

και την συντήρησιν των εκκλησιαστικών μνημείων τής Άχρίδος έδαπανήθησαν από του 1948 μέχρι σήμερα περί τὰ 100 εκατομύρια δηνάκια. Είς τόν ναόν του Άγίου Κλήμεντος άπεκαλύφθησαν τὸ 1959 νέαι τοιχογραφίαι, έκ των όποιων αί σπουδαιότεραι είναι αί συνθέσεις «Ό Μυστικός Δείπνος», «Ή κοινωνία των άποστόλων» και «Ή θυσία του Άβραάμ».

Είς την έγκύκλιόν του επί τή έορτή των Χριστουγέννων ὁ Πατριάρχης των Σέρβων κ. Γερμανός χαίρειται μεταξύ άλλων ὅλας τās προσπάθειάς διά τόν άφοπλισμόν και την άπαλλαγήν τής ανθρωπότητος από τόν κίνδυνον πολέμου, διότι μόνον ή πραγματική είρήνη έντός ήμών και μεταξύ των ανθρωπών δύναται να εξασφαλίση την πνευματικήν και υλικήν πρόοδον του κόσμου.

ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ή Μάλτα έτοιμάζεται να έορτάση τὸ 1960 την 19ην εκατονταετηρίδα τής άποβίβασεως του Άπ. Παύλου εις την νήσον μετά τὸ ύπό των Πράξεων (κεφ. κζ') περιγραφόμενον ναυάγιον. Ή Ρώμη θά έορτάση την εις αυτήν άφιξιν του Άποστόλου των Έθνών τὸ έτος 1961.

—Ό Πρόεδρος τής Άργεντινής Δημοκρατίας έξέδωκε διάταγμα, δι' οὗ επικυρώνται τὸ καταστατικόν, τὰ σχέδια και τὰ προγράμματα του Ρωμαιοκαθολικού Πανεπιστημίου «Παναγία του Μπουένος Άϊρες». Τοῦτο σημαίνει, ὅτι τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο δικαιούται να έκδίδη τίτλους και διπλώματα άνεγνωρισμένα ύπό του Κράτους.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ός άνεκοίνωσεν ὁ Δρ. Ρόγουελ Μπάρνς, έκτελεστικός γραμματεὺς έν Νέα Ύόρκη του Παγκοσμίου Συμβουλίου Έκκλησιών, οί Διαμαρτυρόμενοι, οί Ρωμαιοκαθολικοί και οί Όρθόδοξοι άναγνωρίζουν τὴν ανάγκην καλύτερας άμοιβαίας συνεννόσεως μεταξύ αυτών. Ό Δρ. Μπάρνς, εις την άνασκόπησιν των γεγυόντων του λήγοντος έτους, προσέθεσε τὰ εξής:

«Ή συζήτησις επί του ζητήματος τής χριστιανικής ενότητος κατέστησε σαφή την σημασίαν τής κινήσεως ύπερ των συνεννόησεων των Χριστιανικών Έκκλησιών». Άκολουθώς είπεν, ὅτι κατά την διάρκειαν του 1959 έσημειώθη σημαντική πρόοδος επί του πεδίου τής συνεννόσεως και ὅτι αί σχετικαί συζητήσεις πρέπει να συνεχισθοῦν. «Άν ή προσεχής Οικουμενική Σύνοδος τής Ρωμαιοκαθολικής Έκκλησίας, προσέθεσεν, ή άναγγελθείσα ύπό του Πάπα Ιωάννου, καταστήση σαφή την στάσιν τής Έκκλησίας αυτής έναντι των Διαμαρτυρομένων και των Όρθοδόξων, θά σημειωθῆ έν μέγα βήμα προς την συνεννόησιν».

υποβέλωσιν Ήμίν τὰ νενομισμένα πιστοποιητικά διά τὰ περαιτέρω.

Έν Άθήναις τή 4η Ιανουαρίου 1960

† Ό Αθηνών Θεόκλητος.

Έχοντες ύπ' όφει τās διατάξεις του άρθρου 46 του Α.Ν. 2200/40 «Περί Ι. Ναών και Έφημερίων», ως έτροποποιήθη και διά μεταγενεστέρων Νομοθετικών Διαταγμάτων, προκειμένου να προβώμεν εις ανάκηρυξιν ύποψηφιου διά την πλήρωσιν των έν τοίς Ήεροίς Ναοίς α) Άγίου Δημητρίου Νέας Έλβετίας και β) Κοιμήσεως Θεοτόκου Ήλιουπόλεως, ύπαρχουσών κενών θέσεων ένός τακτικού Έφημερίου, καλούμεν τούς βουλομένους να καταλάβωσι τās έφημεριακάς ταύτας θέσεις και έχοντας τὰ ύπό του Νόμου απαιτούμενα προσόντα, όπως έντός μηνός από τής δημοσιεύσεως τής παρούσης διακηρύξεως έν τή «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλωσιν Ήμίν τὰ νενομισμένα πιστοποιητικά διά τὰ περαιτέρω. Τὸ πρώτιστον έσται τὸ πτυχίον τής Θεολογίας.

Έν Άθήναις, τή 4η Ιανουαρίου 1960

† Ό Αθηνών Θεόκλητος

Ι. Μητρόπολις Νικοπόλεως και Πρεβέζης

Προκειμένου να προβώμεν εις ανάκηρυξιν ύποψηφιων προς πλήρωσιν των κενών Έφημεριακών θέσεων του Ι. Ναού Άγ. Νικολάου Δρυοφύτου και του Ι. Ναού Άγίας Τριάδος Σουμειού, καλούμεν τούς βουλομένους, και έχοντας τὰ ύπό των Ι. Κανόνων και των Νόμων του Κράτους προσόντα, όπως έντός μηνός από τής δημοσιεύσεως τής παρούσης υποβέλωσιν ύμίν τὰ απαιτούμενα πιστοποιητικά.

Έν Πρεβέζη τή 20 Δεκεμβρίου 1959

† Ό Νικοπόλεως και Πρεβέζης Στυλιανός.

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έκδιδόμενον κατά δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ό Αθηνών Θεόκλητος

† Ό Βεροίας και Ναούσης Καλλινίκος

† Ό Πατρών Κωνσταντίνος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Θεοδόσιος Κ. Σπεραντζας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Θεοδ. Σπεράντζα, Ή Ένορία.

Έόρτια Γράμματα.

Βασ. Ίωαννίδου, Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών, Τὸ έν Ρόδη Συνέδριον τής Κ. Ε. του Παγκοσμίου Συμβουλίου των Έκκλησιών (19-28 Αύγουστου 1959).

Μάρκου Σιώτου, Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών, Άνάγκη νέας έκδόσεως τής Καινής Διαθήκης.

Άρχιμ. Νικολήμου Βαλληνδρά, Νικολήμος ὁ Άγιορείτης και ή λειτουργική ζωή τής Όρθοδόξου ήμών Έκκλησίας (Α').

Άρχιμ. Άθανασίου Βασιλοπούλου, Οί «Ευαγγελικοί και ή προπαγάνδα αυτών έν Έλλάδι».

Δαμιανού Μιχ. Στρομπουλή, Μία ιδιότυπος προπαγάνδα.

Παρατηρήσεων Στήλη.

Έκκλησιαστικά Χρονικά.

Προκηρύξεις έκλογής ιερέων.